

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE
FAKULTA BIOMEDICÍNSKÉHO INŽENÝRSTVÍ
Katedra zdravotnických oborů a ochrany obyvatelstva

Příprava občanů k obraně státu v České republice

Preparation of Citizens for Defense of the State in the Czech Republic

Diplomová práce

Studijní program: Ochrana obyvatelstva
Studijní obor: Civilní nouzové plánování

Autor diplomové práce: Bc. Eva Heribanová, DiS.
Vedoucí diplomové práce: Ing. et Mgr. Josef Vilášek

Kladno 2020

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

I. OSOBNÍ A STUDIJNÍ ÚDAJE

Příjmení: **Heribanová** Jméno: **Eva** Osobní číslo: **394979**
Fakulta: **Fakulta biomedicínského inženýrství**
Garantující katedra: **Katedra zdravotnických oborů a ochrany obyvatelstva**
Studijní program: **Ochrana obyvatelstva**
Studijní obor: **Civilní nouzové plánování**

II. ÚDAJE K DIPLOMOVÉ PRÁCI

Název diplomové práce:

Příprava občanů k obraně státu v České republice

Název diplomové práce anglicky:

Preparation of Citizens for Defense of the State in the Czech Republic

Pokyny pro vypracování:

Předmětem diplomové práce bude evaluace přípravy občanů k obraně státu v České republice a předešlých státních útvarech. Bude popsán historický vývoj v této oblasti, analyzován současný stav a navržena doporučení ke zlepšení tohoto stavu. V teoretické části bude formou rešerše zmapován historický vývoj, dále bude shrnut vývoj české právní úpravy a stávající pojetí a problémy dané problematiky. V praktické části bude provedena analýza současného přístupu zajišťování přípravy občanů k obraně státu se zaměřením na personální a materiální zajištění odborné přípravy a finanční náročnost preventivní činnosti. K celkovému pohledu na uvedenou problematiku bude práce doplněna řízenými rozhovory s min. 7 odborníky z řad pedagogických pracovníků a Ministerstva obrany. Dále bude provedena komparace starého systému branné výchovy s novým systémem přípravy. Následně bude porovnán přístup v předmětné oblasti vybraných evropských států s aktuálním systémem v České republice. Výstupem práce budou doporučení pro zlepšení kvality přípravy občanů k obraně státu v České republice.

Seznam doporučené literatury:

- [1] GERHÁT, Ivan a kol., Příprava občanů k obraně státu: Příručka pro učitele základních a středních škol. 2. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - VHU Praha, 2018. ISBN 978-80-7278-728-9.
- [2] LINHART, Petr a Bohumil ŠILHÁNEK, Ochrana obyvatelstva ve vybraných Evropských zemích. 2. vyd. Praha: Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky, 2009. ISBN 978-80-86640-63-1.
- [3] VILÁŠEK, Josef a Jan FUS, Krizové řízení v ČR na počátku 21. století. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2170-8.

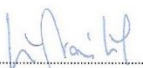
Jméno a příjmení vedoucí(ho) diplomové práce:

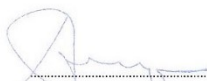
Ing. et Mgr. Josef Vilášek

Jméno a příjmení konzultanta(ky) diplomové práce:

Datum zadání diplomové práce: **23.09.2019**

Platnost zadání diplomové práce: **18.09.2021**

prof. MUDr. Leoš Navrátil, CSc., MBA, dr.h.c.
podpis vedoucí(ho) katedry

prof. MUDr. Ivan Dylevský, DrSc.
podpis děkana(ky)

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci s názvem Příprava občanů k obraně státu v České republice vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů, které uvádím v seznamu bibliografických odkazů.

Nemám závažný důvod proti užití tohoto školního díla ve smyslu § 60 zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

V Praze dne 8. 5. 2020

.....
Bc. Eva Heribanová, DiS.

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych tímto poděkovala svému vedoucímu diplomové práce panu Ing. et Mgr. Josefu Viláškoví za odborné vedení a mimořádnou vstřícnost při zpracování této práce. Stejně tak děkuji paní Ing. Petře Andrejskové za její trpělivost, motivaci a volný čas, který mi věnovala při odborných konzultacích. Dále děkuji paní Mgr. Janě Andrejskové za jazykovou korekturu a všeobecnou podporu. Mé poděkování patří také všem respondentům řízených rozhovorů za jejich čas a ochotu sdílet se mnou zkušenosti z praxe.

V neposlední řadě děkuji své rodině za podporu a pomoc v průběhu celého studia.

ABSTRAKT

Diplomová práce analyzuje problematiku připravenosti občanů k obraně státu v České republice. Jedná se o fenomén, který vyvolává vlnu otázek a kontroverzních reakcí nejen mezi odborníky, ale v celé společnosti. Obrana vlasti je jednou ze zákonných povinností občanů, kteří tak vytváří důležitou složku obranyschopnosti státu.

Práce je z metodologického hlediska kvalitativního rázu. Užívá zavedených metod kvalitativního výzkumu. Jedná se o proces, který se mění a vyvíjí, proto tento přístup nejvíce vyhovuje charakteru zkoumaných faktorů. Práce je rozdělena do dvou základních částí, na současný stav a vlastní výzkum.

První část zahrnuje stručný přehled historického vývoje branné výchovy na našem území. Konkrétně od počátku dvacátého století po současnou problematiku přípravy občanů k obraně státu, která je opět okrajově začleněna do vzdělávacího systému českého školství. Dále objasňuje vybraná témata branného zákonodárství a postavení občana v této oblasti. K celkovému pohledu na danou tematiku je práce doplněna přístupem vybraných evropských států. Teoretické poznatky slouží jako podklad pro vlastní výzkum.

Výzkumná část je zaměřena především na analýzu současného stavu zajišťování přípravy občanů k obraně státu. Následně obsahuje popis a interpretaci řízených rozhovorů s odborníky z řad pedagogických pracovníků a zástupce Ministerstva obrany. V neposlední řadě zahrnuje komparaci branné výchovy s aktuálním způsobem edukace v oblasti obrany státu. Uvedená problematika je dále diskutována s praxí vybraných evropských států.

V závislosti na zjištěných souvislostech ve výzkumu jsou navržena doporučení pro zvýšení efektivity a kvality odborné přípravy v oblasti bezpečnosti a obrany státu.

Klíčová slova

Příprava občanů, obrana státu, branná výchova, branná povinnost, edukace, Armáda České republiky, pedagogický pracovník.

ABSTRACT

This thesis analyzes the preparedness of Czech citizens to defend their homeland. This phenomenon is subject to numerous polemics and controversial reactions not only among specialists, but throughout society. Citizens' duty to defend the state is laid down in the law as an important element of the country's defense capability.

As to methodology, the thesis is qualitative in nature and relies on established qualitative research methods. Because it is continually adjusted and developed, this is the best approach considering the nature of the examined factors. The thesis is divided into two sections; the first contains a description of the current state of affairs and the second the actual research into the subject matter.

The descriptive part includes an overview of the historical development of defense training in the Czech territory. It maps defense training at the start of the 20th century until the present approach to preparing citizens to defend their homeland, following the recent limited reintroduction of defense training into the Czech curriculum. This part of the thesis also clarifies selected aspects of defense legislation and the legal position of citizens. The thesis puts the examined issues into a context using an overview of approaches employed by selected European countries. The theoretical findings serve as a basis for the research.

The research focuses on analyzing the current state of securing the preparedness of citizens to defend the state. In addition, it describes and interprets structured interviews with education specialists and Ministry of Defense officials. Also included is a comparison of defense training and the current overall approach to education aimed at the defense of the state. The relevant findings are further examined in the context of selected European countries.

The correlations identified by the research are used as a basis for recommendations to improve the effectiveness and quality of security and defense training.

Keywords

Citizen preparedness, defense of homeland, defense training, conscription, education, Army of the Czech Republic, academic worker.

Obsah

1	ÚVOD	9
2	SOUČASNÝ STAV	10
2.1	Historický vývoj branné výchovy	10
2.1.1	Branná výchova v období 1918–1945.....	10
2.1.2	Branná výchova v období 1945–1989.....	12
2.1.3	Branná výchova v období od roku 1989 do současnosti.....	13
2.2	Problematika přípravy občanů k obraně státu	14
2.2.1	Edukace v soustavě českého školství.....	15
2.2.2	Edukace pedagogických pracovníků.....	18
2.2.3	Česká školní inspekce a POKOS	19
2.2.4	Armáda České republiky a POKOS	22
2.2.5	Veřejné mínění a POKOS	22
2.2.6	Vybrané projekty a spolky zabývající se brannou tematikou	24
2.3	Právní prostředí	26
2.3.1	Branná povinnost	27
2.3.2	Dobrovolné převzetí branné povinnosti	28
2.3.3	Vojenská činná služba.....	28
2.3.4	Záloha ozbrojených sil	29
2.4	Koncepce POKOS 2019–2024	30
2.5	Přístup vybraných evropských států	32
2.5.1	Slovenská republika	32
2.5.2	Finská republika	34
2.5.3	Švýcarská konfederace.....	35
3	CÍLE PRÁCE A VÝZKUMNÉ HYPOTÉZY	36
4	METODIKA	37
5	VÝSLEDKY	38

5.1	Analýza současného stavu.....	38
5.1.1	Materiální zabezpečení.....	38
5.1.2	Personální zajištění.....	39
5.1.3	Finanční náročnost činnosti.....	40
5.1.4	SWOT analýza	44
5.2	Řízené rozhovory	48
5.2.1	Charakteristika respondentů.....	48
5.2.2	Výsledky řízených rozhovorů	49
5.2.3	Shrnutí	59
5.3	Komparace	62
5.3.1	Branná výchova a POKOS.....	62
5.3.2	Příprava v ČR a ve vybraných evropských státech.....	64
5.4	Vyhodnocení hypotéz	65
5.5	Návrhy a doporučení.....	66
6	DISKUSE	67
7	ZÁVĚR.....	75
8	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	76
9	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	77
10	SEZNAM POUŽITÝCH OBRÁZKŮ	83
11	SEZNAM POUŽITÝCH TABULEK.....	84
12	SEZNAM PŘÍLOH.....	85

1 ÚVOD

Žijeme v dynamické době, kdy bezpečnostní systém státu musí pružně reagovat na rychle se měnící bezpečnostní prostředí. Hlavním předpokladem stabilního a prosperujícího státu je zajistit bezpečnost obyvatelstva, demokracii a udržitelný rozvoj společnosti. Kvalitní systém zajišťování bezpečnosti a obrany tvoří základní kámen pro zajištění bezpečnostních zájmů státu. Česká republika jako členský stát Severoatlantické aliance uplatňuje systém kolektivní obrany. To však neznamená, že by měla spoléhat pouze na pomoc ostatních států. Je potřebné se aktivně podílet na přípravě občanů k obraně státu na našem území a zajistit tak stabilní a funkční systém obrany České republiky jako celku.

Příprava občanů k obraně státu vystupuje jako nedílná součást plánování obrany v České republice. Vliv společnosti je v této oblasti klíčový, neboť právě občané tvoří podstatnou složku obranyschopnosti státu. Významnou roli v této oblasti hraje úroveň vzdělávání, pravidelnost a komplexní zaměření edukace, která ovlivňuje funkčnost celého systému. Přestože většina současných bezpečnostních hrozeb je nevojenského charakteru, ozbrojené síly České republiky mají a budou mít i nadále důležitou roli. Kvalitně připravené obyvatelstvo ve všech oblastech, i v oblasti obrany, je stěžejní pro úspěšné zvládnutí všech typů krizových situací. V praxi to znamená mít potenciál fyzicky a psychicky odolných jedinců, kteří budou ochotni a schopni participovat na obraně státu. Výchova k těmto hodnotám začíná v rodině, později však přechází role vzdělávání na školní zařízení.

Od počátku vývoje českého státu až po současnost prošla naše země významnými historickými mezníky, které ovlivnily celou společnost. Jak se měnila společnost, tak se také měnil přístup ke vzdělávání v této oblasti. V novodobé historii byl zásadní rok 2004, kdy došlo ke zrušení povinné vojenské služby a Armáda ČR se stala plně profesionální. V tomto okamžiku se začala vytvářet pomyslná generační propast v přípravě civilního obyvatelstva, především u mužské části populace. V současné době je snaha vrátit uvedenou problematiku zpět do škol, tedy do rámcově vzdělávacích programů pro základní a střední školy, zatím pouze okrajově.

Cílem práce je, v závislosti na zjištěných souvislostech ve výzkumu, zhodnotit současný stav přípravy občanů k obraně našeho státu a navrhnout doporučení pro zlepšení jeho kvality.

2 SOUČASNÝ STAV

Pro lepší pochopení současného stavu přípravy občanů k obraně státu je nutno znát a pochopit historický vývoj branné problematiky na našem území. Bez znalosti minulosti nelze pochopit přítomnost a vytvářet budoucnost.

2.1 Historický vývoj branné výchovy

Smyslem této části je vytvořit komplexní pohled na danou problematiku a stručně popsat jakým způsobem byli občané státních útvarů na našem území připravováni k obraně státu. Jestliže nahlížíme na brannou výchovu jako na oblast vzdělávání, je nezbytné k pochopení podstaty akceptovat historický vývoj celé společnosti. Jak se měnila společnost, tak se také měnila branná výchova. Proměnlivý vývoj vykazoval určitou rozdílnost ve svém pojetí a přístupu. Ta byla ovlivněna dvěma hlavními faktory. Prvním faktorem byla politická struktura a politický systém, druhým faktorem byl stupeň vyspělosti vojenských technologií státu. První pokus o vytvoření systému branné výchovy v našich zemích je z obecného hlediska přičítán práci Miroslava Tyrše – zakladatele Sokola. [1,2,3]

2.1.1 Branná výchova v období 1918–1945

V nově vzniklé republice nebyly povinné formy branné výchovy zaváděny. Jednak proto, že vznikající stát v poválečném období nedisponoval dostatečnými finančními a materiálními prostředky a také proto, že nehrozilo žádné přímé nebezpečí. Tehdejší vedení státu považovalo za účelné svěřit brannou výchovu mládeže tělovýchovným organizacím jako Sokol, Dělnická tělovýchovná jednota, Orel a dalším. Jednalo se o početně nejsilnější organizační celky, které realizovaly jak tělesnou, tak ideovou výchovu. [2, 4]

Dále se na branné výchově také podílely Národní gardy, Československá obec střelecká, Československý národní svaz střelecký a Svaz junáků – skautů a skautek Republiky československé. Důležitou roli měly také organizace technického směru jako například Autoklub republiky Československé, aerokluby a Masarykova letecká liga. Významné postavení při výstavbě systému branné výchovy sehrál i Svaz

československého důstojnictva, který primárně prosazoval předvojenskou výchovu populace. V tomto ohledu byl v roce 1926 zpracován první návrh zákona o branné výchově. Návrh tehdy nebyl prosazen a zvítězil názor, že předvojenská forma branné výchovy do škol a tělovýchovných organizací nepatří. Snaha o prosazení návrhu nového zákona, který by zavedl povinnou brannou výchovu, nastala v roce 1931. Předpokládalo se, že výchova bude zahrnovat propagaci státní branné myšlenky. Veřejnost však tento záměr chápala jako zástěrku předvojenské výchovy. V důsledku toho i tento návrh narazil na odpor veřejnosti a schvalovacím procesem neprošel. Snahy vytvořit ucelený systém branné výchovy československých občanů neuspěly. [2, 3, 5]

Velký zvrat nastal, když v sousedním Německu nastoupil k moci Adolf Hitler. Tehdy si společnost začala uvědomovat možné nebezpečí z německé strany. Rychle měnící se bezpečnostní prostředí přispělo k formování větších hnutí, jejichž prioritou byla obrana republiky. Změny nastaly v prodloužení doby trvání vojenské presenční služby a v pohraničních oblastech došlo k zahájení výstavby československého obranného opevnění. [2, 3]

Také oblast školství reagovala na tehdejší bezpečnostní situaci. Výsledkem byly úpravy učebních osnov některých vyučovacích předmětů s důrazem na prvky mravní a občanské výchovy. Tělesná výchova navíc zahrnovala cvičení v přírodě, plavání, lyžování a úpolové činnosti. Začaly se objevovat první metodické příručky. Protože situace na hranicích eskalovala, došlo v roce 1937 k vydání zákona o branné výchově. Zákon však nemohl být realizován v plném rozsahu, jelikož prováděcí vládní směrnice k tomuto zákonu byly vydány až v květnu 1938. Zákon obsahoval tři hlavy. První hlava zahrnovala všeobecná ustanovení, hlava druhá řešila brannou výchovu na školách a hlava třetí brannou výchovu mimo školu. Zákon stanovil povinnou brannou výchovu pro žáky všech stupňů veřejných škol. Na školách však neměl být zaveden samostatný vyučovací předmět věnovaný této problematice. Branná výchova měla postupovat všemi vyučovacími předměty jako výchovný princip. Výjimku tvořily vysoké školy, kde měl být zaveden předmět Nauka o obraně státu a povinná tělesná výchova. Uvedené formy branné výchovy však nebyly řádně uvedeny do praxe. V březnu 1939 došlo k vytvoření Protektorátu Čechy a Morava, kde bylo naopak vlastenectví potlačováno. Školní výchova v tomto období zdůrazňovala především poslušnost k německým okupantům. [2, 3]

2.1.2 Branná výchova v období 1945–1989

Po osvobození státu od německých okupantů v roce 1945 byla branná výchova obnovena podle zákona z roku 1937. V říjnu 1945 vznikla státní polovojevská instituce Svaz brannosti. Ta občany cvičila v protiletecké obraně, připravovala jednotky pro strážní službu a vedla výcvik mládeže s důrazem na branný tělocvik. Když se dostala k moci komunistická strana, byl Svaz brannosti v roce 1949 zrušen. [2]

Po únorových událostech nastalo v oblasti branné výchovy období útlumu. Tento stav trval až do roku 1951, kdy došlo k vydání nového zákona o branné výchově. Zákon č. 92/1951 Sb., o branné výchově, byl důsledkem politických změn v našem státě. Na základě sovětských zkušeností byl založen Svaz pro spolupráci s armádou (SVAZARM). Důležitou roli v rozvíjení branné výchovy u mládeže měla také školní zařízení. Jejich hlavní úkol spočíval ve vytváření nových postojů k obraně vlasti. Direktivní řízení školní branné výchovy se v praxi projevilo negativně. Nadměrné požadavky na předvojenský výcvik žáků vyvolaly záporné reakce jak u učitelů, tak především u učitelek, kterým chyběla vojenská průprava. Na podnět ministerstva školství došlo k redukci veškerého základního učiva. Důsledkem toho byla mimo jiné i změna obsahu branné výchovy. Upustilo se od předvojenské formy výchovy, kterou nahradila všenárodní příprava obyvatelstva, později známá jako příprava občanů k civilní obraně. [2]

Příprava k civilní obraně byla zaměřena na teoretická a praktická školení obyvatelstva a zaměstnanců závodů. Školení primárně obsahovalo ochranu před účinky zbraní hromadného ničení. V roce 1966 shledala Komunistická strana Československa nedostatky v utváření vztahů mezi lidem a ozbrojenými silami. Proto stanovila požadavek rozvíjet všelidový charakter obrany státu. Branná výchova byla rozvíjena jako objektivní potřeba socialistické společnosti a tvořila nedílnou součást komunistické výchovy. Dominantním prvkem byla morálně politická a ideologická složka, které se týkala všeho obyvatelstva. [6]

Zákon č. 73/1973 Sb., o branné výchově stanovil jednotný systém edukace, který obsahoval čtyři základní složky: ideově politickou, odborně technickou, tělovýchovnou a psychologickou. Nové osnovy předmětu byly uvedeny do praxe až roce 1975. Znovu byl zaveden samostatný předmět branná výchova na základních a středních školách. Předmět zahrnoval dvě oblasti, část branně-politickou a část branně-odbornou.

Na středních školách probíhalo vyučování v rozsahu jedné vyučovací hodiny týdně. Na vysokých školách byla branná výchova primárně určena pro všechny studenty nezařazené do vojenské přípravy a pro budoucí učitele a lektory tohoto předmětu. V průběhu osmdesátých let byl obsah předmětu branná výchova rozptýlen do ostatních předmětů. Na středních a vysokých školách se branná výchova dále vyučovala do roku 1989. [6, 7, 8]

2.1.3 Branná výchova v období od roku 1989 do současnosti

Branná výchova byla do roku 1989 součástí komunistické výchovy a tvořila významnou část přípravy mládeže a dospělých jedinců k obraně socialistické vlasti. Jednalo se o prioritní záležitost celospolečenského významu. Zvrat nastal v období politických změn v roce 1989, které vedly k pádu komunistického režimu. Hlavní změny nastaly především v roce 1990, kdy zanikl Svaz pro spolupráci s armádou (SVAZARM). Následně také došlo ke zrušení zákona č. 73/1973 Sb., o branné výchově, čímž byla ukončena výuka branné výchovy na všech stupních školního systému bez náhrady. [2, 3]

Prvky branné výchovy se ve školních osnovách nevyskytovaly až do roku 2003. V tomto roce byla začleněna do školních vzdělávacích programů oblast Ochrany člověka za mimořádných událostí. Příprava občanů k obraně státu však do osnov základních a středních škol zahrnuta nebyla. [9]

V roce 2013 byl vládou ČR schválen významný dokument Koncepce přípravy občanů k obraně státu na roky 2013–2018 a v něm bylo konstatováno, že je nutné zaměřit pozornost na vzdělávání žáků a studentů všech stupňů vzdělávacího systému. Dále dokument klade důraz na vzdělávání v oblasti obrany a bezpečnosti již v běžném stavu, tedy v době míru. [10, 11]

Na základě výše uvedeného dokumentu byla od 1. 9. 2013 problematika přípravy občanů k obraně státu zařazena do rámcově vzdělávacího programu (RVP) pro základní a střední vzdělávání. [12]

V roce 2019 byla vládou přijata nová Koncepce přípravy občanů k obraně státu na roky 2019–2024, která navazuje na předchozí dokument. V současné době se jedná o aktuální koncepční materiál, který poskytuje ucelený pohled na danou tematiku a nabízí výhled do nadcházejících let. [13, 14]

2.2 Problematika přípravy občanů k obraně státu

Příprava občanů k obraně státu má podle současné legislativy v České republice charakter vzdělávání. Z obecného hlediska lze přípravu rozdělit do dvou odlišných období, a to jak v době míru (v běžném stavu), tak v případě ohrožení státu nebo ve válečném stavu. Oba režimy jsou specifické v závislosti na aktuální bezpečnostní situaci.

V době míru je respektován liberálnější přístup. Edukace se provádí v rámci základního a středního vzdělávání, případně v rámci jiné, státem uznávané, vzdělávací činnosti. Mládež k obraně státu primárně připravují školy a další způsobilá vzdělávací zařízení. Edukaci zaměstnanců státní správy a samosprávy primárně organizuje a provádí Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, a to v rámci kurzů krizového řízení. V tomto ohledu je navázána úzká spolupráce s Ministerstvem obrany ČR, které se podílí na přednáškové činnosti. Dále se na přípravě státních zaměstnanců podílí Správa státních hmotných rezerv, formou kurzů zaměřených na systém hospodářských opatření pro krizové stavy. Pro ostatní občany České republiky je příprava k obraně státu dobrovolná. Na odborné přípravě se dále mohou podílet různé spolky a další právnické osoby v součinnosti s územní samosprávou.

Za stavu ohrožení státu nebo válečného stavu je princip dobrovolnosti nahrazen povinností. Za výše uvedených stavů by měla příprava občanů probíhat podle zpracovaných dílčích plánů obrany. Vojáci v mimořádné službě a občané již zapojení do činností branného charakteru jsou od této povinnosti osvobozeni. [13, 15, §52]

„Příprava občanů k obraně státu zahrnuje zejména zdravotnickou přípravu, přípravu k civilní obraně, zájmovou činnost s technickým a sportovním zaměřením, přípravu obyvatelstva k sebeochraně a vzájemné pomoci a další činnosti spojené s branností a se zabezpečením přípravy k obraně státu.“ [15, §52]

Podle Dlouhodobého výhledu pro obranu 2035 vyplývá, že vzdělávání a trvalá příprava občanů k obraně státu je nutnost. Dále je nezbytné zajišťovat průběžnou přípravu zaměstnanců státní správy a samosprávy. Uvedená činnost by měla být prováděna se záměrem vytvořit vhodné personální podmínky k realizaci případné mobilizace ozbrojených sil. [16, str. 26]

Příprava celé populace je dlouhodobý proces, který vyžaduje kontinuální řešení.

2.2.1 Edukace v soustavě českého školství

V současné době je problematika přípravy občanů k obraně státu (POKOS) zařazena do rámcově vzdělávacího programu pro základní a střední vzdělávání. Obsah uvedené tematiky je rozdělen do dvou oblastí, Člověk a jeho svět pro 1. stupeň a Člověk a společnost pro 2. stupeň základních škol. Na druhém stupni se jedná o vzdělávací obor Výchova k občanství. Protože je oblast bezpečnosti průřezovým tématem, zahrnuje více vzdělávacích okruhů. V praxi to znamená, že je téma POKOS rozděleno do různých vyučovacích předmětů. Jedná se například o tyto předměty: prvouka, vlastivěda, občanská výchova, tělesná výchova a některé další, viz tabulka 2 - oddíl 2.2.3. Této problematice se většina škol věnuje pouze okrajově, viz tabulka 1 - oddíl 2.2.3. Vždy záleží na individuálním přístupu jednotlivých školních zařízení. Obdobně je tomu u nižších stupňů víceletých gymnázií. [17, str. 15]

Jelikož se jedná o problematiku, která nebyla dlouho zařazena do učebních osnov, Ministerstvo obrany ČR vytvořilo k této oblasti metodické doporučení. Tento materiál je primárně určen pedagogickým pracovníkům základních škol, vedoucím pracovníkům škol a koordinátorům školních vzdělávacích programů. Metodické doporučení obsahuje tematické rozložení učiva pro 1. a 2. stupeň základních škol, včetně očekávaných výstupů. Cíle výuky, metody a výstupy jsou však pouze doporučené. [18]

Úroveň vzdělávání studentů středních škol je v oblasti bezpečnosti na jednotlivých školách výrazně odlišná. Hlavním důvodem je různorodost akreditovaných programů a zaměření studijních oborů konkrétních škol. Studenti bezpečnostních oborů mají prokazatelně větší znalosti než studenti oborů jiných.

Příprava studentů vysokých a vyšších odborných škol probíhá pouze v rámci akreditovaných studijních programů, a to v bezpečnostních oborech, nebo jako součást přípravy budoucích pedagogických pracovníků. Další studenti terciálního vzdělávání jsou chápáni jako ostatní dospělá populace. Příprava k obraně státu je tedy založena především na principu dobrovolnosti.

V neposlední řadě je důležité uvést významnou roli vojenských škol a dalších vzdělávacích zařízení Ministerstva obrany, viz obrázek 1. Jejich hlavním úkolem je příprava personálu pro potřeby resortu obrany. Akreditované vzdělávání ve vojenských školách plní úlohu vzdělávání podle školského zákona a podle požadavků budoucího zaměstnavatele, zejména Armády ČR.

Přípravu zabezpečují:

- **Univerzita obrany v Brně;**
- **Vojenský obor při Fakultě tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy;**
- **Vojenská střední škola a Vyšší odborná škola MO v Moravské Třebové.**

Profesní odbornou přípravu realizuje:

- **Velitelství výcviku – Vojenská akademie Vyškov;**
- **Oddělení přípravy – Odborná škola Vojenské policie ve Vyškově.**

Univerzita obrany v Brně

Je státní vysoká škola, která nabízí vojenskou a civilní formu studia. Vojenské studium připravuje vojenské profesionály pro potřebu Armády ČR. Civilní forma studia, připravuje odborníky zejména ve prospěch státní správy a samosprávy. Univerzita obrany uskutečňuje akreditované studijní programy uznávané jak v České republice, tak i v zahraničí. Významnou součástí vzdělávacího procesu je vědecká a výzkumná činnost v oblasti obrany a bezpečnosti, která je na vysoké úrovni. Dále se univerzita svou činností soustředí na programy celoživotního vzdělávání, včetně kariérové přípravy vojáků z povolání. [19]

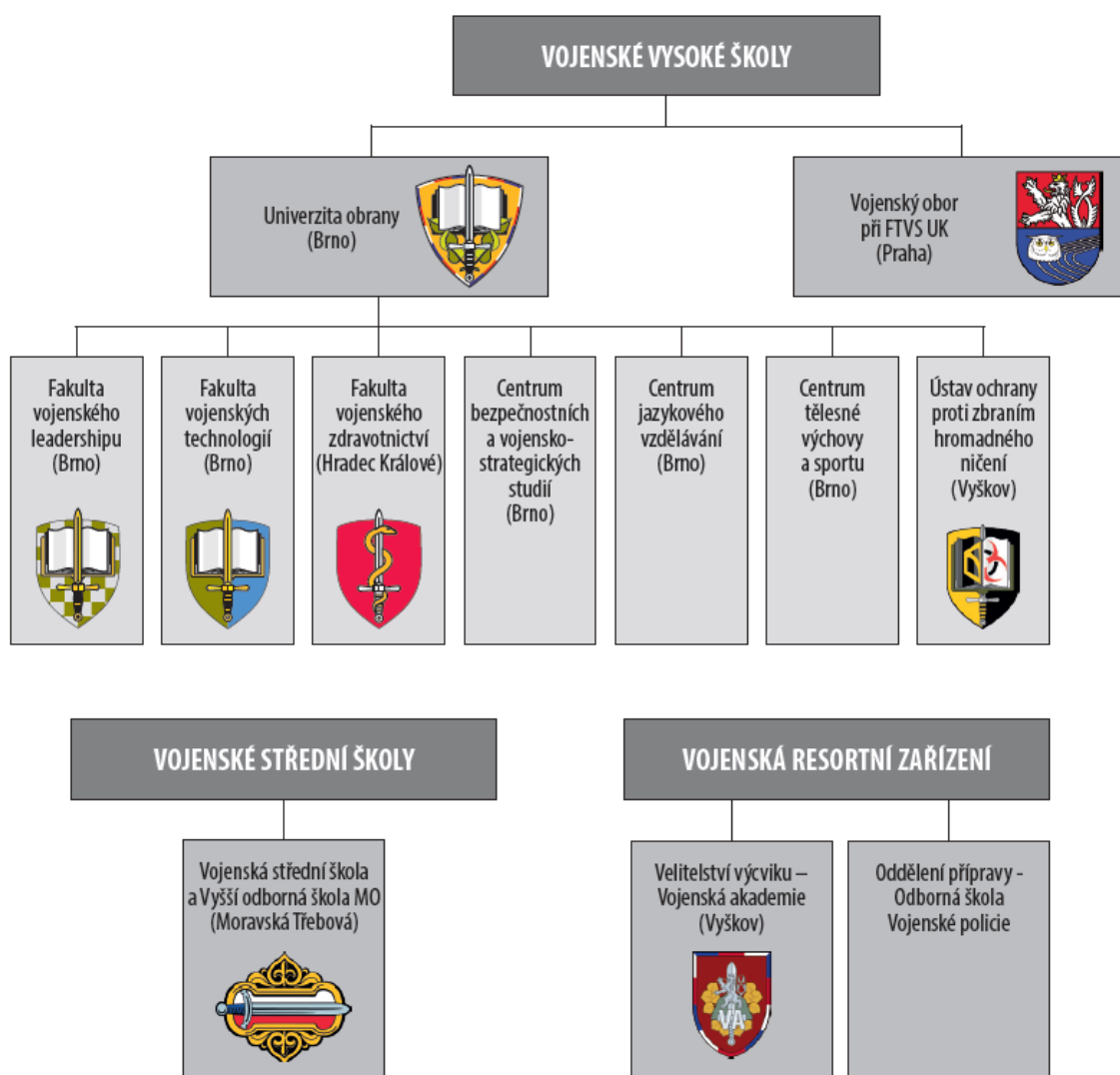
Vojenský obor při Fakultě tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy

Vojenský obor nabízí studium vojenské tělovýchovy a sportu, kde jsou připravováni vysokoškolsky vzdělaní profesionálové pro Armádu ČR, Policii ČR a další ozbrojené bezpečnostní sbory. Dále se svou činností podílí na sportovních aktivitách ve prospěch resortu Ministerstva obrany. [20]

Vojenská střední škola a Vyšší odborná škola MO v Moravské Třebové

Vojenská střední škola poskytuje studentům úplné střední odborné vzdělání ukončené maturitní zkouškou ve čtyřleté denní formě studia. Dále nabízí zkrácený tříletý program dálkového studia vojákům z povolání, kteří získali střední vzdělání s výučním listem.

Vyšší odborné vzdělání probíhá formou tříletého kombinované studia. Je určeno jak pro vojáky z povolání, občanské zaměstnance rezortu ministerstva obrany, tak pro civilní uchazeče. Konkrétně škola nabízí vzdělávací program Ochrana vojsk a obyvatelstva při krizových situacích. [21]

Obrázek 1 – Organizační struktura vojenských škol a vzdělávacích zařízení [22, str. 69]

2.2.2 Edukace pedagogických pracovníků

Potřeba edukace pedagogických pracovníků vychází z Koncepce přípravy občanů k obraně státu na roky 2019–2024. V tomto dokumentu je konstatováno: „že příprava budoucích i stávajících pedagogických pracovníků vyučujících danou problematiku je z kvalitativního i časového hlediska základním pilířem provádění přípravy v období míru.“ [13]

Odbornou přípravu zajišťuje Ministerstvo obrany ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. K edukaci dochází prostřednictvím akreditovaných programů Národního institutu pro další vzdělávání, kde se lektorsky podílí i Ministerstvo obrany. [13]

V rámci vzdělávání pedagogických pracovníků provádí Ministerstvo obrany pravidelné akreditované školení – pro učitele základních a středních škol. Školení je také určeno pro studenty pedagogických fakult, kteří se připravují na budoucí povolání. Vzdělávací činnost zajišťují krajská vojenská velitelství (KVV) a jejich odborně připravený personál. Akreditované vzdělávací programy probíhají přímo na KVV nebo v obcích s rozšířenou působností. V průběhu přednášek jsou pedagogičtí pracovníci seznámeni se základními tématy dané problematiky, které dále diskutují. Na závěr každý účastník obdrží osvědčení o absolvování školení a výukové materiály pro své použití. Termíny školení jsou zveřejňovány na internetovém portálu Ministerstva obrany, včetně příslušných kontaktů. Akreditované školení učitelů je zdarma. [13]

Na přípravě pedagogických pracovníků se dále podílejí další vzdělávací instituce, kterým Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy udělilo potřebnou akreditaci.

2.2.3 Česká školní inspekce a POKOS

Na přelomu let 2015/2016 byla Českou školní inspekcí provedena cílená inspekční činnost. Inspekce byla zaměřena na vzdělávání v oblasti bezpečnosti. Na její přípravě a realizaci se podílela meziresortní expertní skupina složená z řady odborníků. Hlavním úkolem této skupiny bylo analyzovat stávající systém výchovy a vzdělávání v oblasti bezpečnosti. Výsledky šetření byly prezentovány v roce 2016 v dokumentu Tematická zpráva – Vzdělávání v bezpečnostních tématech. Uvedený materiál se stal podkladem pro tvorbu dalších koncepčních dokumentů. [17]

Na základě šetření a provedené analýzy zveřejnila Česká školní inspekce následující statistické závěry, viz tabulky číslo 1–6. Veškeré uvedené údaje jsou platné pro rok 2015 a 2016, kdy byla analýza provedena.

Tabulka 1 – Vzdělávání žáků v tématech POKOS více než okrajově (podíl škol v %) [17]

POKOS	ZŠ jen s 1. stupněm	ZŠ plně organizovaná	VG nižší stupeň
	17,0	47,6	34,4

Tabulka 2 – Zařazení tématu POKOS do předmětů (podíl škol v %) [17]

PŘEDMĚT	ZŠ jen s 1. stupněm	ZŠ plně organizovaná	VG nižší stupeň
Prvouka	70,4	43,8	–
Vlastivěda	87,6	60,3	–
Občanská výchova (společenské vědy)	0,9	95,1	94,9
Tělesná výchova	31,1	36,0	56,6
Fyzika	–	12,3	8,1
Chemie	–	23,4	21,2
Jiný předmět	6,4	16,3	10,1

Tabulka 3 – Učitelé POKOS – absolvování školení/kurzu v posledních 2 letech (podíl škol v %) [17]

ŠKOLENÍ/KURZ	ZŠ jen s 1. stupněm	ZŠ plně organizovaná	VG nižší stupeň
Organizovaný MO nebo s jeho účastí	1,8	6,8	0,0
Organizovaný AČR nebo s její účastí	2,7	8,3	0,0
Organizovaný NIDV v rámci DVPP	2,2	6,1	3,1
Jiný v rámci DVPP	4,9	7,8	11,5
Jiný mimo DVPP	1,8	4,8	8,3
Žádný	87,6	70,8	80,2

Tabulka 4 – Využití materiálů externích dodavatelů k výuce POKOS (podíl škol v %) [17]

MATERIÁLY	ZŠ jen s 1. stupněm	ZŠ plně organizovaná	VG nižší stupeň
Příručka POKOS	35,9	49,8	18,2
Letáky	35,9	38,0	31,3
Jiné publikace	23,9	32,7	32,3
Pracovní listy	51,7	45,3	15,2
Multimediální programy	24,8	24,7	26,3
Interaktivní programy	31,6	24,5	15,2
Výuková videa	32,9	42,7	42,4
Jiné materiály	0,4	2,0	3,0
Žádné	6,0	5,3	13,1

Tabulka 5 – Materiály a podklady pro výuku zajišťované samotnými učiteli (podíl škol v %) [17]

DALŠÍ MATERIÁLY (PODKLADY)	ZŠ jen s 1. stupněm	ZŠ plně organizovaná	VG nižší stupeň
Materiály z internetu (+ další veřejné zdroje)	88,8	92,3	90,8
Výukové karty	18,0	9,8	3,1
Svépomocně vytvořené pomůcky	39,1	41,6	23,5
Jiné	0,4	1,2	1,0
Žádné	5,2	3,4	7,1

Tabulka 6 – Spolupráce s partnery POKOS (podíl škol v %) [17]

PARTNEŘI	ZŠ jen s 1. stupněm	ZŠ plně organizovaná	VG nižší stupeň
AČR	21,3	24,7	13,1
Neziskové organizace	7,0	12,2	12,1
Jiná škola	5,2	3,0	0,0
Obec	28,3	22,7	15,2
Jiný partner	5,7	11,6	12,1
S partnery nespolutracujeme	46,5	46,3	58,6

Problematika POKOS je zahrnuta více než okrajově v necelé polovině plně organizovaných škol, v jedné třetině víceletých gymnázií a téměř v jedné šestině škol pouze s 1. stupněm. Nejčastěji je součástí prvouky, vlastivědy a občanské výchovy. Za nejvíce používané studijní materiály lze považovat: příručku POKOS, výuková videa a materiály dostupné na internetu. Téměř polovina základních škol nespolutracuje v rámci výuky s žádnými partnery podporující preventivní činnost. V případě, že spolupráce probíhá, je nejvíce využito podpory jednotlivých obcí a Armády ČR.

2.2.4 Armáda České republiky a POKOS

Armáda ČR se aktivně podílí na vzdělávání občanů v oblasti přípravy občanů k obraně státu. V rámci projektu POKOS se prezentuje různými způsoby. Prvním z nich je akreditované školení pro učitelé základních škol, které bylo podrobně popsáno v jednom z předchozích oddílů práce, viz oddíl 2.2.2 – Edukace pedagogických pracovníků.

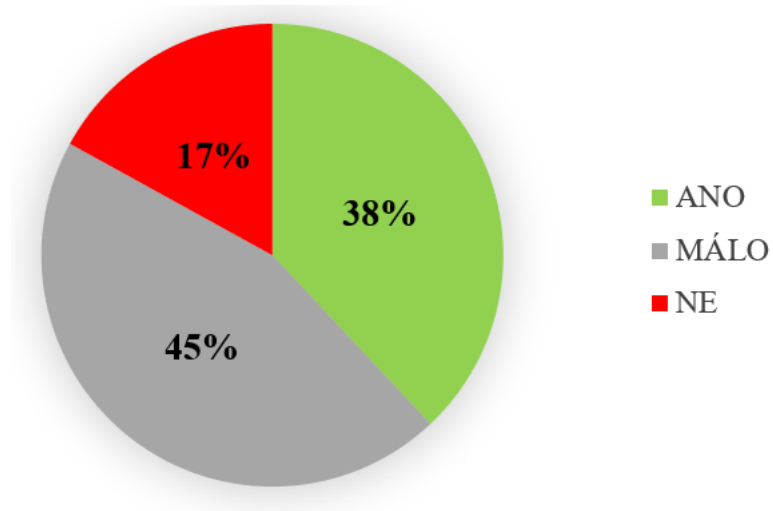
Druhým nástrojem jsou prezentační programy pro základní a střední školy. Zde vojáci představují své poslání a činnost Armády ČR. Vysvětlují žákům skutečnosti související s obranou státu, historií a tradicemi. Prezentace a praktické ukázky probíhají atraktivní formou přímo v prostorách škol. Uvedený projekt je považován za vhodný doplněk výuky. Vzdělávací proces dle školních vzdělávacích programů však tím nenahrazuje.

Dalším podpůrným procesem osvěty v oblasti obrany je prezentace Armády ČR na veřejnosti. V praxi to znamená pořádání akcí s vojenskou tematikou pro širokou veřejnost. Velké oblibě se těší například Den válečných veteránů, Army den Flora, nebo dny otevřených dveří vojenských útvarů a zařízení. Dále existují v této oblasti dva dotační programy, a to program Příprava občanů k obraně státu a program Podpora branně-sportovních a technických aktivit obyvatelstva. Oba uvedené programy svým zaměřením podporují činnost, přispívající k naplňování cílů Koncepce přípravy občanů k obraně státu. Významný podíl na osvětě mají také vojenská muzea a jejich expozice. Vstup do muzeí je zdarma. Nedílnou součástí informování obyvatelstva představují propracované webové stránky a tematické profily na sociálních sítích. [14]

2.2.5 Veřejné mínění a POKOS

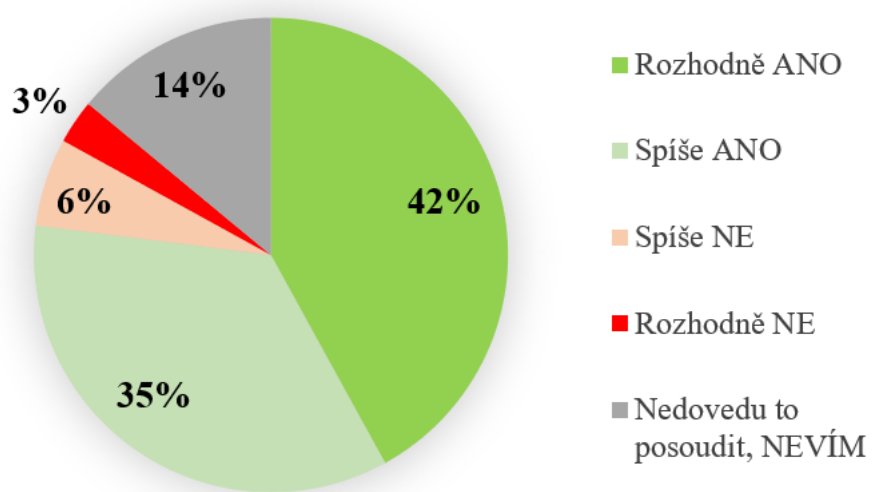
V listopadu roku 2017 byl proveden průzkum veřejného mínění na téma Armáda a veřejnost. Zadavatelem průzkumu bylo Ministerstvo obrany a zpracovatelem agentura Inboox CZ. Cílem průzkumu bylo zjistit názory občanů České republiky starších 15 let v oblasti bezpečnosti a Armády ČR. Výsledky šetření byly prezentovány v ročence Ministerstva obrany České republiky 2017. Vzhledem k charakteru této práce, budou uvedeny pouze výsledky vybraných otázek, přímo souvisejících s problematikou POKOS, viz obrázek 2 a 3. [22]

„Zajímáte se o problematiku související s bezpečností a obranou státu?“
[22, str. 148]

Obrázek 2 – Zájem veřejnosti o bezpečnost a obranu státu [22, str. 148]

„Je správné, že problematika brannosti, vlastenecké výchovy a vysvětlování významu armády v demokratické společnosti byla zařazena do vzdělávacích programů základních a středních škol?“ [22, str. 152]

Obrázek 3 – Obrana v základních a středních školách [22, str. 152]

2.2.6 Vybrané projekty a spolky zabývající se brannou tematikou

V České republice existuje řada subjektů a projektů mimo vzdělávací soustavu, které motivují mládež a dospělou populaci k dobrovolné účasti na volnočasových aktivitách s brannou tematikou. Svým zaměřením vytvářejí prostor pro zvýšení povědomí veřejnosti o problematice obrany státu. Aktivity tohoto charakteru přispívají k praktickému zapojení občanů do sportovních činností a dalších tematických akcí. Pro účely této práce byly vybrány některé příklady z mnoha organizovaných některými spolky.

Army TEST

Jedná se o projekt zaměřený na pohyb a motivaci ke sportovní aktivitě. Armáda ČR představuje zábavnou formou požadavky fyzické zdatnosti široké veřejnosti. Zájemci si tak mohou zkusit, jak na tom jsou z pohledu základní fyzické zdatnosti. Organizátorem tohoto projektu je Asociace pro podporu aktivní zálohy. Instruktory Army TESTu mohou být jen členové aktivních záloh, nebo vojáci z povolání. Army TESTu se mohou účastnit jak děti, tak dospělá populace ve věkovém rozpětí od 6 do 60 let. Projekt je určen pro školy, zájmové oddíly, dětské tábory, firemní akce a jiné podobné aktivity sportovního charakteru. Akce se těší velké oblibě a zájmu veřejnosti.

Army TEST je složen z pěti disciplín. Vychází se z požadavků a hodnocení Armády ČR, viz příloha číslo 3 a 4. Každý úkol se hodnotí známkou od 1 do 3 jako ve škole. Znamky se v celkovém hodnocení sčítají. Nejlepší závodníci jsou po absolvování testu odměněni drobnými reklamními předměty. [23]

Branná soutěž WOLFRAM

Jedná se o branně vědomostní soutěž žáků základních a středních škol Moravskoslezského kraje. Organizátorem tohoto projektu je Krajské vojenské velitelství v Ostravě ve spolupráci s Českým červeným křížem. Soutěž se koná na počest parašutistů vysazovaných na území Protektorátu Čech a Morava během 2. světové války, pod krycím názvem Operace Wolfram. Každoročně se projektu účastní stovky žáků a studentů středních škol z celého kraje.

Cílem soutěže je seznámit mládež s historií jejich kraje a současně si ověřit vědomosti a fyzické dovednosti. Dále je kladen důraz na týmovou spolupráci. Pro žáky je připraveno několik disciplín, například střelba ze vzduchovky, přechod minovým polem, bojová dráha a v neposlední řadě poskytnutí první pomoci. Znalostní testy obsahují 20 otázek, zahrnující vědomosti o historii kraje a znalost Operace Wolfram. Finále soutěže krajského kola probíhá ve vojenském výcvikovém prostoru Libavá. [24]

Spolek VLČÍ MÁKY

Spolek VLČÍ MÁKY pomáhá prioritně novodobým válečným veteránům, dále pak vojákům v činné službě, vojákům v aktivní a povinné záloze, policistům, hasičům a zdravotním záchranářům. Spolek nabízí okamžitou pomoc řadou různých programů, které zahrnují podporu sociální, psychologickou, právní a finanční. V neposlední řadě spolek usiluje o informovanost občanů, které se snaží motivovat k úctě vůči těm, kdo jim zajišťují bezpečí. [25]

Květ vlčího máku představuje symbol uctění památky válečných veteránů. V současné době se jedná o neodmyslitelný symbol oslav Dne válečných veteránů (Dne vzpomínek), který připadá na jedenáctý den jedenáctého měsíce v roce. Datum je také symbolické, neboť 11. listopadu 1918 byla podpisem příměří ukončena první světová válka. Rudým vlčím mákem na klopě si lidé po celém světě připomínají hrdinství vojáků. [26]

Svaz vojáků v záloze ČR

Jedná se o spolek sdružující vojáky v záloze a civilní jedince se zájmem o obranu vlasti. Svaz má v současné době 90 pobočných spolků – Klubů vojáků v záloze, čítajících kolem 3000 členů. Členem se může stát občan ČR nebo cizinec s trvalým pobytem na území ČR. Vzájemnou soudržnost tvoří především společný zájem o vojenskou historii, bojové sporty a další aktivity, související s rozvojem vojenských dovedností a tradic.

Svaz vojáků v záloze ČR je členem Sdružení sportovních svazů. Velká většina klubů se věnuje branně-sportovní střelbě. Dále také organizují mezinárodní střelecké soutěže, které se těší velké oblibě. Svaz aktivně usiluje o navazování a rozvoj partnerských vztahů s organizacemi záložníků zemí NATO. [27]

Branné oddíly ČR

Jedná se o nepolitickou organizaci s celorepublikovou působností zabývající se volnočasovou činností v oblasti branné výchovy dětí a mládeže. Hlavním cílem organizace je aktivní zapojení dětí do přípravy k obraně státu. Branné oddíly pořádají branné dny, branné kurzy, branné závody, školy v přírodě a letní tábory. Dále organizují potřebná školení a akreditované kurzy pro vedoucí branných oddílů, hlavních vedoucí táborů a zdravotníky. Tato organizace se v roce 2016 aktivně zapojila do programu POKOS. [28]

2.3 Právní prostředí

Důležitou úlohu v branném zákonodárství České republiky sehrál rok 2005, kdy byl zrušen výkon základní vojenské služby. Armáda České republiky se tak stala plně profesionální. Tímto zásadním krokem zákonná povinnost občanů bránit svou vlast však nezanikla. Povinnost podílet se na obraně státu ukládá občanům zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky. Dále v oblasti bezpečnosti existuje celá řada legislativních a koncepčních dokumentů, které se vzájemně doplňují. Jedná se o dokumenty vojenského i nevojenského charakteru.

Vybrané právní předpisy bezpečnostního a vojenského charakteru:

- Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky;
- zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky;
- zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání;
- zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky;
- zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon);
- zákon č. 45/2016 Sb., o službě vojáků v záloze.

Vybrané strategické a koncepční dokumenty vojenského charakteru:

- Bezpečnostní strategie České republiky;
- Obranná strategie České republiky (2017);
- Bílá kniha o obraně (2011);
- Koncepce aktivní zálohy ozbrojených sil České republiky (2013);
- Koncepce přípravy občanů k obraně státu 2013–2018;
- Koncepce přípravy občanů k obraně státu 2019–2024.

Vybrané právní předpisy nevojenského charakteru:

- zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení (krizový zákon);
- zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému;
- vyhláška č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva.

Vybrané strategické a koncepční dokumenty nevojenského charakteru:

- Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030;
- Koncepce vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva a krizového řízení (2017).

2.3.1 Branná povinnost

Branná povinnost vyplývá ze zákona č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon). Jedná se o povinnost občana plnit úkoly ozbrojených sil České republiky. Zahrnuje například povinnost podrobit se odvodnímu řízení, výkonu vojenské činné služby a další zákonné povinnosti.

Povinnost vzniká občanovi dnem, kdy dosáhne věku 18 let. Dále osobě starší 18 let, která nabyla státní občanství České republiky. Branná povinnost se vztahuje na občany ve věkovém rozmezí 18–60 let. [29]

Povinnost zaniká, jestliže se občan stává neschopným vykonávat vojenskou činnou službu. Dále v případě, že byl občan omezen na svéprávnosti rozhodnutím soudu, nebo pozbyl státní občanství České republiky (toto neplatí pro cizince), vojákovi v záloze, který odmítá vykonávat mimořádnou službu z důvodu svědomí nebo náboženského vyznání, nebo dnem, kdy voják dosáhl věku 60 let. [29]

2.3.2 Dobrovolné převzetí branné povinnosti

Brannou povinností na základě dobrovolnosti může převzít jak občan České republiky, tak cizinec. V tomto případě vzniká branná povinnost na základě písemné žádosti podané zájemcem na příslušné krajské vojenské velitelství. Podmínkou však je rozhodnutí o schopnosti občana (cizince) vykonávat vojenskou činnou službu, které je vydáno v rámci odvodního řízení. Další podmínkou je potřeba doplnění personálu ozbrojených sil.

Na cizince, který dobrovolně převzal brannou povinnost, se použijí stejná ustanovení branného zákona, jako na občana České republiky. Kde zákon požaduje uvedení rodného čísla, tam cizinec uvede datum narození, pokud mu nebylo rodné číslo přiděleno. [29]

2.3.3 Vojenská činná služba

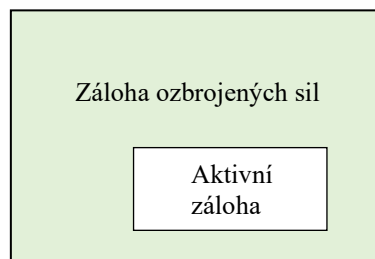
Vojenská činná služba je rozdělena do dvou režimů s ohledem na aktuální bezpečnostní situaci. Konkrétně na službu v době míru a službu za stavu ohrožení státu nebo válečného stavu, viz obrázek 4. Vojenská činná služba v míru zahrnuje službu vojáka z povolání, vojenské cvičení a službu v operačním nasazení. Při vyhlášení stavu ohrožení státu nebo válečného stavu branný zákon stanoví toto znění: „*Vojenskou činnou službou za stavu ohrožení státu nebo válečného stavu je mimořádná služba.*“ [14, str. 77]

Obrázek 4 – Druhy vojenské činné služby [14, s. 77]

2.3.4 Záloha ozbrojených sil

Záloha ozbrojených sil je vytvářena k doplňování personálu dle potřeb ozbrojených sil. Kvalitně vycvičený a motivovaný personál je klíčovým činitelem k úspěšnému plnění požadovaných úkolů. V tomto ohledu má významnou úlohu aktivní záloha, která je součástí záloh ozbrojených sil, viz obrázek 5.

Obrázek 5 – Záloha ozbrojených sil [14, str. 84]

Zálohu ozbrojených sil tvoří zejména vojáci propuštěni ze služebního poměru, kteří již nevykonávají vojenskou činnou službu. Dále se jedná o občany odvedené při odvodním řízení. V případě vzniku vojenské krizové situace po vyhlášení stavu ohrožení státu nebo válečného stavu, může být záloha povolána k mimořádné službě k jednotlivým útvarům Armády ČR.

Aktivní zálohu tvoří občané, kteří se rozhodli dobrovolně převzít brannou povinnost. Vojákem aktivní zálohy se může stát osoba, která dovršila věku 18 let, trestně bezúhonná a zdravotně způsobilá. Jsou to zájemci, kteří u krajského vojenského velitelství, nebo rekručního střediska požádali o vstup do aktivní zálohy a úspěšně vykonali šestitýdenní výcvik základní přípravy. Dále to mohou být vojáci, kterým do 2 let od propuštění ze služebního poměru může ředitel krajského vojenského velitelství vydat rozhodnutí o zařazení do aktivní zálohy. Do aktivní zálohy jsou vojáci zařazeni vždy na dobu nejdéle 3 let. Po uplynutí stanovené doby lze na žádost vojáka závazek prodloužit.

Příslušníci aktivní zálohy se k obraně státu připravují v průběhu roku formou vojenských cvičení. V civilním životě však každý z nich vykonává své zaměstnání. V případě potřeby mohou být povoláni ke službě v operačním nasazení v délce

až 7 měsíců v kalendářním roce. Na základě dobrovolnosti se mohou také účastnit nasazení v zahraničních misích. To je však podmíněno intenzivním výcvikem a splněním všech požadovaných podmínek ozbrojených sil.

Vojákům aktivní zálohy ve službě náleží finanční odměna, takzvané služné. Služné se vztahuje pouze na dobu, kterou voják skutečně odslouží. Jestliže se voják zúčastní v kalendářním roce alespoň jednoho pravidelného vojenského cvičení, nebo služby v operačním nasazení, vzniká mu nárok na poskytnutí odměny ve výši 18 000 Kč ročně. Pokud je voják zároveň studentem prezenčního studia a nedosáhl věku 26 let, náleží mu k výše uvedené odměně motivační bonus 6 000 Kč v prvním roce nástupu. Finanční refundace náleží ze zákona také zaměstnavatelům, jejichž zaměstnanci jsou zařazeni do aktivní zálohy. Obdobně vzniká nárok na finanční kompenzaci ušlého zisku osobám samostatně výdělečně činným. [14, str. 84–87]

2.4 Koncepce POKOS 2019–2024

Koncepce přípravy občanů k obraně státu 2019–2024 byla zpracována v návaznosti na koncepci přípravy občanů k obraně státu na roky 2013–2018 schválenou usnesením vlády č. 38 ze dne 16. ledna 2013.

Vznikl tak aktuální koncepční dokument, který předkládá analýzu současného stavu a požadavky na cílový stav. Koncepce si klade za cíl zvýšit úroveň připravenosti občanů na řešení celého spektra možných vojenských krizových situací a celkově tak zvýšit kvalitu systému zajišťování bezpečnosti a obrany České republiky. Stanovené úkoly a opatření bude Ministerstvo obrany uvádět do praxe v součinnosti s ostatními úřady státní správy a územní samosprávy. [13]

Na základě provedené analýzy současného stavu, byla identifikována následující pozitiva a nedostatky.

Kladné skutečnosti:

- problematika POKOS byla zařazena do rámcově vzdělávacích programů pro základní a střední vzdělávání;
- získání akreditace k dalšímu vzdělávání pedagogických pracovníků působících na základních a středních školách;
- úzká součinnost a spolupráce s Ministerstvem vnitra, konkrétně s Generálním ředitelstvím Hasičského záchranného sboru České republiky;
- zavedení systému prezentací na základních a středních školách a pro širokou veřejnost;
- vytvoření dvou dotačních programů;
- zvýšení povědomí občanů o problematice obrany státu, díky efektivnímu využívání dostupných nástrojů v oblasti informačně-komunikačních aktivit. [13]

Podstatné nedostatky:

- zařazování problematiky POKOS do výuky spíše okrajově do různých předmětů, viz tabulka 1;
- nedostatečné znalosti žáků 9. ročníků základních škol v oblasti obrany státu, v odpovědích souboru testových otázek bylo 51% nevyhovujících;
- nízký zájem pedagogických pracovníků o akreditované školení a další vzdělávání v oblasti obrany státu;
- absence kontroly kvality programů dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a jejich poskytovatelů;
- nedostatečná edukace budoucích pedagogických pracovníků;
- absence výukových materiálů a metodických pomůcek, jejich neaktuálnost;
- absence distanční přípravy občanů formou e-learningových kurzů či seminářů;
- absence osvěty ve sdělovacích prostředcích a v prostředí internetu zvyšující povědomí veřejnosti o roli občana při obraně státu;
- nedostatečné využívání potenciálu sociálních sítí;
- zaměření informačně-komunikačních nástrojů spíše na propagaci nemá žádoucí vzdělávací účinek;
- absence využívání pozitivních zkušeností zejména od sousedících evropských států. [13]

2.5 Přístup vybraných evropských států

V této podkapitole je představen přístup vybraných evropských států ke vzdělávání jejich občanů v oblasti obrany státu. Forma realizace edukace v oblasti bezpečnosti je individuální kompetencí každého státu. Jako nejefektivnější způsob naplnění této potřeby se jeví opětovné zavádění problematiky přípravy občanů k obraně státu do systému školního vzdělávání. Obvykle je problematika implementována do dokumentů bezpečnostní politiky, koncepčních dokumentů nebo vzdělávacích programů a projektů. Edukace je zaměřena především na posilování principů sebeochrany a systematickou přípravu občanů na zvládání širokého spektra rizik. Faktem je, že kvalita vzdělávání formuje životní názory a postoje obyvatelstva, proto je vzdělávání populace v oblasti bezpečnosti považováno za důležitý aspekt rozvoje společnosti. [30]

2.5.1 Slovenská republika

Společný vývoj s Českou republikou, který trval až do začátku roku 1993, se projevil identickými znaky v různých oblastech. V oblasti vzdělávání byl významný rok 1991, kdy došlo ke zrušení systému branné výchovy vydáním zákona č. 217/1991 Sb., o zrušení zákona č. 73/1973 Sb., o branné výchově. V rámci samostatné Slovenské republiky byl v průběhu let systém obnoven v nové formě.

Slovenská republika v současné době zvyšuje připravenost obyvatelstva na obranu státu a branné povědomí občanů prostřednictvím:

- prvků branné výchovy realizované ve výchovně vzdělávacím procesu, formou státního vzdělávacího programu na základních a středních školách;
- v rámci dobrovolné vojenské přípravy;
- aktivních záloh ozbrojených sil SR. [31]

Vzdělávání s prvky branné výchovy upravuje zákon č. 42/1994 Z.z., o civilní ochraně obyvatelstva. Stěžejní je § 9, který uvádí, že Ministerstvo školství, vědy, výzkumu a sportu Slovenské republiky zabezpečuje obsah výchovy a vzdělávání na všech typech škol. Civilní ochrana by měla být do výuky zahrnuta v přiměřeném rozsahu. Dále je problematika dotčena v § 18, který uvádí, že civilní ochrana je

vykonávána bezplatně a zahrnuje přípravu jednotek civilní obrany a přípravu obyvatelstva. U obyvatelstva se jedná především o přípravu na sebeochranu, vzájemnou pomoc a poskytování první pomoci. Rovněž jsou do přípravy také zahrnuty okresní úřady, právnické osoby, fyzické osoby (podnikatelé), samospráva krajů a obcí a sdružení humanitního zaměření. Je tedy zřejmé, že důraz není kladen pouze na studující populaci, ale na celou společnost. [32]

V roce 2011 byly schváleny státní vzdělávací programy pro základní a střední vzdělávání v oblasti bezpečnosti. V současné době je výuka realizována prostřednictvím edukačního programu Ochrana života a zdraví.

Edukační program Ochrana života a zdraví obsahuje:

- řešení celého spektra mimořádných situací – civilní ochrana;
- zdravotní přípravu;
- pohyb a život v přírodě. [33, 34]

Cílem výuky je naučit žáky a studenty poskytovat první pomoc v ohrožení života a zdraví. Dále rozvinout morální vlastnosti, vytvářet základ vlasteneckého a národního cítění, formovat předpoklady na vyšší tělesnou zdatnost. Z obecného hlediska zvýšit odolnost organismu na fyzickou a psychickou zátěž v náročných životních situacích.

Jelikož se jedná o průřezové téma, výuka probíhá prostřednictvím jednotlivých učebních předmětů. Vzdělávání na druhém stupni základních škol je rozděleno do dvou oblastí. První oblast je Člověk a příroda, která je zahrnuta do vyučovacích předmětů: fyzika, chemie, biologie. Druhou oblast tvoří Člověk a společnost, ta se realizuje v předmětech: dějepis, geografie a občanská nauka. Obdobně probíhá výuka také na víceletých gymnáziích. [35]

V roce 2006 byla na Slovensku zrušena povinná vojenská služba a byla nahrazena plně profesionální armádou. Od roku 2017 je realizován koncept aktivních záloh a dobrovolného vojenského cvičení. [36]

2.5.2 Finská republika

Příprava občanů k obraně státu ve Finské republice, stejně jako celé její školství, je na velmi vysoké úrovni. Důkazem toho je povinná vojenská služba v délce trvání 6 až 12 měsíců, pro všechny muže starší 18 let. Pro ženy je služba v ozbrojených silách dobrovolná. Délka základní služby závisí na odborné specializaci jedince a následném zařazení. Základní vojenská služba může být nahrazena civilní službou v délce trvání 12 měsíců. Po absolvování vojenské přípravy jsou vojáci zařazeni do zálohy. Finské ozbrojené síly jsou z tohoto hlediska poloprofesionální. [37]

Príslušníci záloh ozbrojených sil jsou ve Finsku vysoce ceněni veřejností. Obecně platí, že tento fakt má pozitivní dopad na budoucí ocenění vysokého profesního postavení. Záložníky cení především při náboru do civilního zaměstnání jejich zaměstnavatelé.

Velký význam v oblasti vzdělávání celé populace má Národní obranná výcviková asociace. Jedná se o celostátní koordináční orgán pro dobrovolnou národní obranu. V tomto ohledu delegovala finská vláda na asociaci veřejnou povinnost organizovat dobrovolné vojenské školení a další činnosti v oblasti obrany. Pro zajištění politické kontroly byl zřízen kontrolní orgán, kterým je správní rada. Asociace působí ve všech okresech finských regionů a úzce spolupracuje s vojenskými úřady. Tím vytváří dobře fungující systém aktivní přípravy občanů na různé krizové scénáře, od přírodních katastrof až po vojenské krize.

Hlavním cílem asociace je výcvik a podpora národní obrany, prostřednictvím školení, informování a vzdělávání. Činnost je určena všem finským obyvatelům starším 15 let. Kurzy jsou rozděleny dle obsahu na vojenský výcvik a nevojenské školení v oblasti bezpečnosti. [38]

Vojenský výcvik je organizován formou krátkých kurzů, které si objednávají a platí finské obranné síly nebo pohraniční stráž. Těchto kurzů se z velké většiny účastní vojenští záložníci, kteří tak mají možnost procvičit a zdokonalit své znalosti a dovednosti. Všechny osoby, které se účastní vojenského kurzu nařízeného ozbrojenými silami, podléhají po dobu trvání kurzu vojenskému trestnímu právu.

Nevojenské školení je zaměřeno na širokou veřejnost s cílem zvýšit dovednosti v první pomoci a celkovou připravenost na nevojenské i vojenské krizové situace.

2.5.3 Švýcarská konfederace

Přestože je Švýcarská konfederace (dále jen Švýcarsko) neutrální stát, k zajištění své obranyschopnosti má z našeho pohledu neobvyklý přístup. Země prosazuje dnes již ojedinělý miliční systém, který je ve Švýcarsku tradiční. Tento systém je založený na principu aktivní občanské odpovědnosti a silné republikánské hrdosti. Velký počet občanů přijímá dobrovolný závazek aktivní účasti na branné povinnosti a vytváří tak zálohy ozbrojených sil. Zálohy svým charakterem připomínají domobranu. Nutno uvést, že každý záložník má doma svou střelnou zbraň, každé obydlí je vybaveno podzemním krytem aj. Základem uvedeného způsobu obrany je především systém výchovy a vzdělávání velké části populace. Jedná se o polovojenský přístup edukace. V tomto ohledu vystupuje do popředí práce Federálního ministerstva obrany, civilní ochrany a sportu. [39, 40]

Povinná základní vojenská služba se ve Švýcarsku vztahuje na všechny muže od 19 let, v délce trvání 245 dní. Existuje však i alternativní možnost v podobě práce v sociálních službách. Pro ženy je služba v ozbrojených silách dobrovolná.

Jádro ozbrojených sil tvoří profesionální armáda. Švýcarská armáda je na jedné straně nástrojem bezpečnostní politiky a na druhé straně podporuje soudržnost švýcarského obyvatelstva. Aktivně se podílí na posílení vzdělávání civilního obyvatelstva v oblasti bezpečnosti. Z obecného hlediska klade tento stát důraz na civilně-vojenskou spolupráci a bezpečnostní politiku. [41]

3 CÍLE PRÁCE A VÝZKUMNÉ HYPOTÉZY

Předmětem výzkumné části je provést analýzu současného přístupu zajišťování přípravy občanů k obraně našeho státu ve třech základních rovinách, a to se zaměřením na personální zajištění, materiální zajištění a finanční náročnost činností.

Na základě všech zjištěných informací bude realizována syntéza dat a SWOT analýza, která identifikuje kritické oblasti. Taktéž bude proveden kvalitativní výzkum, prostřednictvím řízených rozhovorů s odborníky z řad pedagogických pracovníků a zástupce Ministerstva obrany. Výsledky budou vzájemně porovnány a využity k pochopení vnitřních vazeb systému. Dále bude provedena komparace starého systému branné výchovy s novým konceptem přípravy občanů k obraně státu. V další části budou zjištěné informace o procesu přípravy občanů k obraně státu v České republice diskutovány v kontextu praxe vybraných evropských států.

Zjištěné výsledky poslouží jako výchozí materiál pro návrh případných doporučení pro zlepšení kvality přípravy občanů k obraně státu v České republice.

Cílem práce je, v závislosti na zjištěných souvislostech ve výzkumu, zhodnotit současný stav a navrhnout doporučení pro zlepšení kvality přípravy občanů k obraně státu v České republice.

HYPOTÉZA 1:

Dotázaní odborníci z řad pedagogických pracovníků a zástupce Ministerstva obrany považují systematické vzdělávání občanů České republiky v oblasti obrany státu za důležité.

HYPOTÉZA 2:

V českém školním systému není vytvořen jednotný metodický rámec pro výuku odborné přípravy v oblasti obrany státu, a tím není zaručena požadovaná úroveň a kvalita vzdělávání v různých vrstvách vzdělávacího systému.

4 METODIKA

Práce je z metodologického hlediska kvalitativního rázu, užívá zavedených metod kvalitativního výzkumu, které budou představeny níže. Výhodou kvalitativního výzkumu je hloubkový charakter, tím se zvyšuje šance na porozumění zkoumaného fenoménu. Jedná se o proces, který se neustále mění a vyvíjí. Z uvedeného hlediska je tento přístup nejvíce vyhovující charakteru zkoumané oblasti. [42]

Pro zpracování současného stavu, který představuje teoretickou rovinu práce, byla provedena literární rešerše dostupných informačních zdrojů. Hlavními zdroji byly především právní předpisy, koncepční materiály, statistické údaje a zprávy zainteresovaných institucí. Získané informace byly analyzovány a komparovány. Cílem rešerše bylo sumarizovat a analyzovat teoretické poznatky a získat komplexní pohled na problematiku přípravy občanů k obraně státu v České republice. Na základě uvedených metod byl vytvořen teoretický rámec stěžejní pro vlastní výzkum práce.

Ve výzkumné části bude provedena SWOT analýza zaměřena na hodnocení relevantních stránek činnosti v oblasti přípravy občanů k obraně státu. Hlavní podstatou této metody bude v předmětné oblasti identifikovat faktory a skutečnosti, které představují silné a slabé stránky vnitřních vazeb, příležitostí a hrozeb z okolí. [43]

Další metodou jsou řízené rozhovory s odborníky z řad pedagogických pracovníků a zástupce Ministerstva obrany. S ohledem na charakter této práce je zvolen strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami. Pro zaznamenávání odpovědí bude použita metoda audio záznamu, který bude přepsán po předchozím svolení respondenta. Cílem této metody bude ověřit zjištěné informace a získat odborný náhled na danou problematiku. Tato metoda bude využita zejména k lepšímu pochopení vnitřních vazeb systému.

V neposlední řadě se využívá metody komparace. Cílem této metody je vzájemně porovnat historický vývoj systému branné výchovy s novým konceptem přípravy občanů k obraně státu v současné době. Následně je nutno komparovat zjištěné poznatky procesu přípravy občanů k obraně státu v České republice s praxí vybraných evropských států. Pro tyto účely byla vybrána Slovenská republika, Finská republika a Švýcarská konfederace. Tyto evropské státy se mohou stát inspirací k posuzování jednotlivých přístupů v předmětné oblasti nejen na našem území, ale i v rámci Evropy.

5 VÝSLEDKY

5.1 Analýza současného stavu

Na základě získaných informací z teoretického rámce práce byla provedena interní analýza tří stěžejních oblastí problematiky přípravy občanů k obraně státu. Konkrétně se jedná o materiální zabezpečení, personální zajištění a finanční náročnost činnosti. Při této analýze byla uplatněna technika průzkumu kritických oblastí, jednak formou řízených rozhovorů s odborníky (viz podkapitola 5.2 Řízené rozhovory) a dále kvalitativní obsahovou analýzou dostupných informačních zdrojů. Kombinací uvedených dvou metod lze dosáhnout objektivních informací pro vytvoření závěrečné SWOT analýzy.

5.1.1 Materiální zabezpečení

Dle výše uvedených metod, byla provedena interní analýza materiálního zabezpečení činnosti přípravy občanů k obraně státu. Výsledky jsou obsaženy v tabulce číslo 7.

Tabulka 7 – Analýza materiálního zabezpečení [vlastní zpracování]

ANALÝZA MATERIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ	
Metoda průzkumu vnitřního prostředí	
Řízené rozhovory s odborníky	Kvalitativní obsahová analýza dokumentů
SILNÉ STRÁNKY <ul style="list-style-type: none">• Využití internetu• Výuková a propagační videa• Aktuální příručka POKOS (2018)	SILNÉ STRÁNKY <ul style="list-style-type: none">• Internet jako komunikační zdroj• Propagační materiál na podporu preventivní činnosti v rámci besed
SLABÉ STRÁNKY <ul style="list-style-type: none">• Absence vhodných didaktických pomůcek ve školních zařízeních• Absence učebnic a učebních textů• Absence jednotných učebních plánů a metodických příruček	SLABÉ STRÁNKY <ul style="list-style-type: none">• Neaktuální literatura a učební texty• Absence učebnic ve školních zařízeních• Absence edukačních materiálů pro dobrovolnou přípravu dospělé populace

5.1.2 Personální zajištění

Lidské zdroje představují základní pilíř pro tvorbu a předávání poznatků v oblasti vzdělávání. Kvalita a úroveň lidských zdrojů je jedním z klíčových faktorů k dosažení tížených výsledků nejen v oblasti přípravy občanů k obraně státu, ale v celé společnosti. Na základě uvedených metod byla zpracována dílčí analýza personálního zabezpečení se zaměřením na průzkum vnitřního prostředí, kde byly hodnoceny silné a slabé stránky. Výsledky této analýzy jsou uvedeny v tabulce číslo 8. Dílčí výsledky budou použity při tvorbě závěrečné SWOT analýzy.

Tabulka 8 – Analýza personálního zajištění [vlastní zpracování]

ANALÝZA PERSONÁLNÍHO ZAJIŠTĚNÍ	
Metoda průzkumu vnitřního prostředí	
Řízené rozhovory s odborníky	Kvalitativní obsahová analýza dokumentů
<p>SILNÉ STRÁNKY</p> <ul style="list-style-type: none"> • Besedy • Vzájemné předávání zkušeností • Svoboda ve způsobu vedení výuky 	<p>SILNÉ STRÁNKY</p> <ul style="list-style-type: none"> • Získání akreditace k dalšímu vzdělávání pedagogických pracovníků působících na ZŠ a SŠ • Úzká součinnost s MV GŘ HZS ČR • Podpora od KVV v rámci školení
<p>SLABÉ STRÁNKY</p> <ul style="list-style-type: none"> • Odborné vzdělání pedagogických pracovníků • Přetíženost pedagogických pracovníků • Motivace pedagogických pracovníků • Omezené personální kapacity školních zařízení a MO 	<p>SLABÉ STRÁNKY</p> <ul style="list-style-type: none"> • Odborné vzdělání pedagogických pracovníků • Nízký zájem pedagogických pracovníků o akreditované školení • Absence akreditovaných předmětů na pedagogických fakultách • Absence kontrolních orgánů

5.1.3 Finanční náročnost činnosti

Finanční zabezpečení činnosti zajišťující dobrovolnou přípravu občanů k obraně státu „vyžaduje vyčlenění finančních prostředků v rozpočtu rozpočtové kapitoly Ministerstva obrany ve výši přibližně 200 mil. Kč ročně.“ [13, str. 41]

V tomto oddíle byla zpracována dílčí analýza finanční náročnosti, zaměřená na průzkum vnitřního prostředí s hodnocením silných a slabých stránek činnosti. Výsledky této analýzy jsou uvedeny v tabulce číslo 9.

Dále byla vytvořena horizontální analýza vynaložených finančních zdrojů, která analyzuje poskytování dotací Ministerstva obrany pro nestátní neziskové organizace. Výsledky této analýzy jsou uvedeny v tabulkách číslo 10, 11, 12 a na obrázku číslo 6.

Tabulka 9 – Analýza finanční náročnosti činnosti [vlastní zpracování]

ANALÝZA FINANČNÍ NÁROČNOSTI ČINNOSTI	
Metoda průzkumu vnitřního prostředí	
Řízené rozhovory s odborníky	Kvalitativní obsahová analýza dokumentů
SILNÉ STRÁNKY <ul style="list-style-type: none">• Nezatížený finanční rozpočet škol• Vstup do muzeí s vojenskou tematikou zdarma• Účast na besedách a školeních zdarma	SILNÉ STRÁNKY <ul style="list-style-type: none">• Využití grantových programů• Podpora projektů nestátních neziskových organizací
SLABÉ STRÁNKY <ul style="list-style-type: none">• Nízká informovanost o možnostech získat další finanční zdroje	SLABÉ STRÁNKY <ul style="list-style-type: none">• Kontrola využití poskytnutých datací

Tabulka 10 – Počty poskytnutých dotací [vlastní zpracování, dle 44]

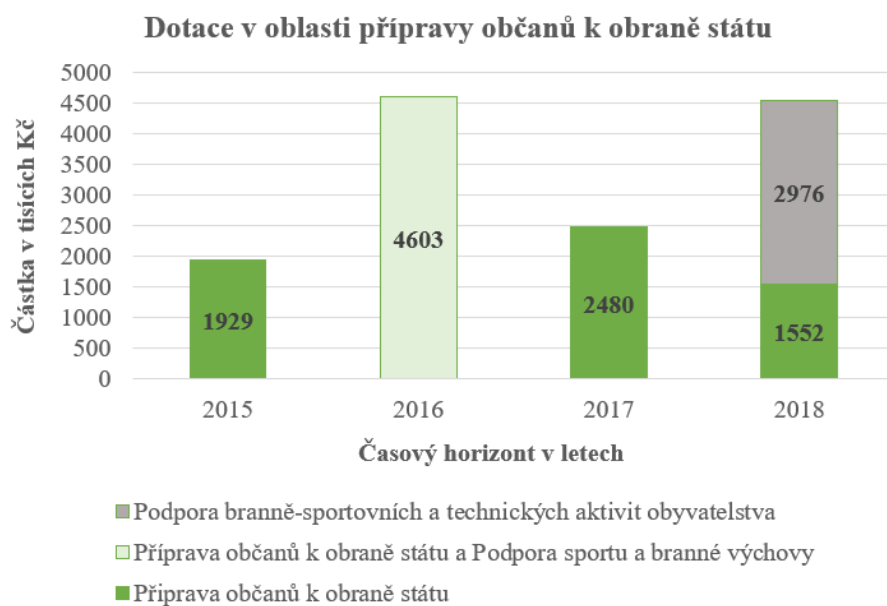
Počet poskytnutých dotací v časovém horizontu				
Vybrané dotační programy MO pro NNO	Období			
	2015	2016	2017	2018
Příprava občanů k obraně státu	16	-	48	23
Příprava občanů k obraně státu a Podpora sportu a branné výchovy	-	99	-	-
Podpora branně-sportovních a technických aktivit obyvatelstva	-	-	-	58
CELKEM	16	99	48	81
Celkový počet poskytnutých dotací MO pro NNO				
Všechny dotační programy MO pro NNO	116	150	105	156
Poměr počtu poskytnutých dotací na POKOS vůči celkovému počtu				
Procentuální část z celku	13,79 %	66,00 %	45,71 %	51,92 %

Tabulka číslo 10 uvádí počty poskytnutých dotací nestátním neziskovým organizacím v rámci vytvořených dotačních programů MO. Vzhledem k charakteru této práce byly vybrány pouze ty programy, které tematicky zahrnují přípravu občanů k obraně státu. Následně byly porovnány s počtem všech poskytnutých dotací pro nestátní neziskové organizace. Výsledek byl vyjádřen jako procentuální část z celku. Na základě provedeného výpočtu lze konstatovat, že procentuální část z celku se v časovém horizontu minulých let pohybuje kolem 50 %.

Tabulka 11 – Vynaložené finanční výdaje na dotace [vlastní zpracování, dle 44]

Poskytnuté dotace v časovém horizontu (v tisících Kč)				
Vybrané dotační programy MO pro NNO	Období			
	2015	2016	2017	2018
Příprava občanů k obraně státu	1 929	-	2 480	1 552
Příprava občanů k obraně státu a Podpora sportu a branné výchovy	-	4 603	-	-
Podpora branně-sportovních a technických aktivit obyvatelstva	-	-	-	2 976
CELKEM	1 929	4 603	2 480	4 528
Celková částka poskytnutých dotací MO pro NNO (v tisících Kč)				
Všechny dotační programy MO pro NNO	26 197	28 443	27 585	32 166
Poměr vynaložené částky poskytnutých dotací na POKOS vůči celkové částce				
Procentuální část z celku	7,36 %	16,18 %	8,99 %	14,08 %

Tabulka číslo 11 zahrnuje přehled vynaložených finančních výdajů na dotace v rámci dotačních programů pro neziskové nestátní organizace. Vzhledem k charakteru této práce byly vybrány pouze ty programy, které tematicky zahrnují přípravu občanů k obraně státu. Jednotlivé finanční sumy poskytnuté na oblast POKOS byly následně porovnány s celkovým finančním obnosem vynaloženým na všechny dotační programy MO pro nestátní neziskové organizace. Výsledek byl vyjádřen jako procentuální část z celku. Na základě provedeného výpočtu lze konstatovat, že se jedná o malé částky z celkových výdajů. Procentuální část z celku kolísá v rozmezí od 7 % do 17 %.

Obrázek 6 – Graf vynaložených výdajů na dotace v oblasti POKOS [vlastní zpracování, dle 44]

Tabulka 12 – Analýza ukazatelů [vlastní zpracování, dle 44, 45]

Analýza absolutních a relativních ukazatelů v časovém horizontu				
Ukazatele horizontální analýzy	Období (t)			
	2015	2016	2017	2018
Dotace v (tisících Kč)	1 929	4 603	2 480	4 528
Absolutní meziroční změna v (tisících Kč)	-	2 674	-2123	2048
Absolutní meziroční změna proti roku 2015 (tisících Kč)	-	2 674	551	2599
Relativní meziroční změna	-	38,62 %	- 46,12 %	82,58 %
Relativní meziroční změna proti roku 2015	-	38,62 %	28,5 6%	34,73 %

Tabulka číslo 12 porovnává meziroční změny v časovém období mezi lety 2015–2018, a to jak v absolutním, tak relativním vyjádření. Změny byly vypočteny dle vzorců:

- Relativní změna = $((\text{hodnota}_t - \text{hodnota}_{t-1}) / \text{hodnota}_{t-1}) * 100$ [%]
- Absolutní změna = $\text{hodnota}_t - \text{hodnota}_{t-1}$ [Kč]

5.1.4 SWOT analýza

Na základě výsledků rámcových analýz jednotlivých oblastí byla zpracována strategická analýza přípravy občanů k obraně státu za využití metody SWOT, viz tabulka číslo 13. Dále byla zpracována konfrontační matice, která porovnává vzájemné vazby určených komponent vnitřního a vnějšího prostředí, viz obrázek číslo 7.

Tabulka 13 – SWOT analýza [vlastní zpracování]

<p>SILNÉ STRÁNKY</p> <p>S1 – Zařazení POKOS do RVP</p> <p>S2 – Koncepce POKOS</p> <p>S3 – Získání akreditace k dalšímu vzdělávání personálu na ZŠ + SŠ</p> <p>S4 – Besedy a školení</p> <p>S5 – Dotační programy</p> <p>S6 – Funkční systém aktivní zálohy</p> <p>S7 – Využití moderních informačně-komunikačních nástrojů</p>	<p>SLABÉ STRÁNKY</p> <p>W1 – Materiální zabezpečení na školách</p> <p>W2 – Absence edukačních materiálů pro dospělou populaci</p> <p>W3 – Odborné vzdělání personálu</p> <p>W4 – Absence akreditovaných předmětů na pedagogických fakultách</p> <p>W5 – Okrajové zařazení do výuky</p> <p>W6 – Absence kontrolních orgánů</p> <p>W7 – Obecné vymezení problematiky v právních předpisech</p>
<p>SHRNUTÍ SWOT</p>	
<p>PŘÍLEŽITOSTI</p> <p>O1 – Větší spolupráce MŠMT+MO+MV</p> <p>O2 – Podpora a rozvoj vzdělávání</p> <p>O3 – Spojení teorie s praxí</p> <p>O4 – Lepší materiální zabezpečení</p> <p>O5 – Akreditované vzdělávání na pedagogických fakultách</p> <p>O6 – Aktivní zapojení občanů k činnosti</p> <p>O7 – Inspirace ze zahraničí</p>	<p>HROZBY</p> <p>T1 – Snížení finančního rozpočtu</p> <p>T2 – Neochota vzdělávat se</p> <p>T3 – Nedostatečné zapojení občanů</p> <p>T4 – Nedostatek kvalifikovaných pracovníků</p> <p>T5 – Nízký zájem a podpora institucí</p> <p>T6 – Časová vytíženost škol</p> <p>T7 – Podceňování problematiky</p>

Konfrontační matice

Konfrontační matice podrobně rozpracovává vytvořenou SWOT analýzu. Cílem matice je porovnat, identifikovat a ohodnotit vzájemné vazby mezi určenými prvky vnitřního prostředí (silné, slabé stránky) v souvislosti s prvky vnějšího prostředí (příležitosti a hrozby). Výstupem konfrontační matice jsou součty jednotlivých řádků a sloupců, které představují výsledné skóre konkrétních prvků SWOT analýzy. Při výpočtu bylo vždy za znaménko „+“ dosazeno číslo 1 („+ +“ je tedy 2), naopak za znaménko „-“ bylo dosazeno číslo -1 („- -“ je tedy -2). Výsledky matice jsou dále využity k tvorbě doporučení pro zlepšení kvality předmětné oblasti. Podrobný rozbor výsledků je zahrnut do diskuse této práce.

Vzájemný vztah jednotlivých prvků je hodnocen nadcházejícím způsobem:

- silná oboustranně pozitivní vazba „+ +“;
- silná oboustranně negativní vazba „- -“;
- slabší pozitivní vazba „+“;
- slabší negativní vazba „-“;
- žádný vzájemný vztah „0“.

SWOT analýza		PŘÍLEŽITOSTI							HROZBY							Σ
		O1	O2	O3	O4	O5	O6	O7	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	
SILNÉ STRÁNKY	S1	++	++	++	++	++	+	+	--	--	0	--	--	-	--	1
	S2	++	++	++	++	++	+	++	--	-	-	--	-	0	--	4
	S3	+	++	+	0	++	++	+	-	--	0	+	--	-	-	3
	S4	+	++	++	0	0	++	+	--	--	--	--	-	-	-	-3
	S5	++	++	++	++	0	++	0	--	--	-	-	--	-	0	1
	S6	0	+	++	+	0	++	+	--	-	--	--	-	0	-	-2
	S7	+	++	+	+	0	++	+	--	-	--	0	-	0	--	0
SLABÉ STRÁNKY	W1	+	-	--	+	0	0	0	--	--	0	--	-	0	--	-10
	W2	++	++	+	-	0	+	+	-	--	--	-	-	0	--	-3
	W3	++	--	-	+	++	0	+	--	--	0	--	-	-	--	-7
	W4	++	--	0	0	--	0	-	-	-	0	--	--	-	--	-12
	W5	++	+	++	+	+	0	+	--	--	0	--	--	-	--	-3
	W6	++	0	0	0	0	0	0	-	0	0	-	--	-	-	-4
	W7	+	+	0	0	0	-	+	0	0	-	0	-	0	--	-2
Σ	21	12	12	10	7	12	10	-22	-20	-11	-18	-20	-8	-22		

Obrázek 7 – Konfrontační matice SWOT analýzy [vlastní zpracování]

Pro lepší přehled výsledků konfrontační matice, byly vytvořeny souhrnné tabulky číslo 14 a 15. Tabulky jsou rozděleny na vnitřní a vnější prostředí, kde jsou obsaženy jednotlivé prvky SWOT matice. Dále zahrnují výpočetem získané skóre konfrontační matice, dle kterého bylo následně určeno pořadí jednotlivých priorit.

Tabulka 14 – Výsledky konfrontační matice, vnitřní prostředí [vlastní zpracování]

VNITŘNÍ PROSTŘEDÍ				
Prvky za SWOT matice			Skóre	Pořadí dle priority
SILNÉ STRÁNKY	S1	Zařazení POKOS do RVP	1	3.
	S2	Koncepce POKOS	4	1.
	S3	Získání akreditace k dalšímu vzdělávání personálu na ZŠ + SŠ	3	2.
	S4	Besedy a školení	-3	6.
	S5	Dotační programy	1	3.
	S6	Funkční systém AZ	-2	5.
	S7	Využití moderních informačně-komunikačních nástrojů	0	4.
SLABÉ STRÁNKY	W1	Materiální zabezpečení na školách	-10	2.
	W2	Absence edukačních materiálů pro dospělé populace	-3	5.
	W3	Odborné vzdělání personálu	-7	3.
	W4	Absence akreditovaných předmětů na pedagogických fakultách	-12	1.
	W5	Okrajové zařazení do výuky	-3	5.
	W6	Absence kontrolních orgánů	-4	4.
	W7	Obecné vymezení problematiky v právních předpisech	-2	6.

Dle uvedených výsledků analýzy vyplynulo, že nejsilnější stránkou vnitřního prostředí je existence koncepčního materiálu v podobě Koncepce POKOS 2019–2024. Naopak nejslabší stránkou vnitřního prostředí je absence akreditovaných předmětů v oblasti obrany státu a bezpečnosti na pedagogických fakultách.

Tabulka 15 – Výsledky konfrontační matice, vnější prostředí [vlastní zpracování]

VNĚJŠÍ PROSTŘEDÍ				
Prvky za SWOT matice			Skóre	Pořadí dle priority
PŘÍLEŽITOSTI	O1	Větší spolupráce MŠMT+MO+MV	21	1.
	O2	Podpora a rozvoj vzdělávání	12	2.
	O3	Spojení teorie s praxí	12	2.
	O4	Lepší materiální zabezpečení	10	3.
	O5	Akreditované vzdělávání na pedagogických fakultách	7	4.
	O6	Aktivní zapojení občanů k činnosti	12	2.
	O7	Inspirace ze zahraničí	10	3.
HROZBY	T1	Snížení finančního rozpočtu	-22	1.
	T2	Neochota vzdělávat se	-20	2.
	T3	Nedostatečné zapojení občanů	-11	4.
	T4	Nedostatek kvalifikovaných pracovníků	-18	3.
	T5	Nízký zájem a podpora institucí	-20	2.
	T6	Časová vytíženost škol	-8	5.
	T7	Podceňování problematiky	-22	1.

Na základě výsledků provedené analýzy lze konstatovat, že největší příležitostí vnějšího prostředí je větší vzájemná spolupráce zainteresovaných ministerstev do dané problematiky, a to konkrétně MŠMT, MO a také MV. V kategorii hrozeb se na prvním místě umístily dvě skutečnosti, a to snížení finančního rozpočtu a podceňování problematiky POKOS. Dalším významnou hrozbou je nedostatek kvalifikovaných pracovníků a neochota vzdělávat se.

5.2 Řízené rozhovory

5.2.1 Charakteristika respondentů

Výběrový soubor respondentů tvoří zástupci odborníků ze dvou různých profesních oblastí, konkrétně se jedná o dotazované z řad pedagogických pracovníků a zástupce Ministerstva obrany. Výběr respondentů byl volen záměrně, neboť se obě oslovené skupiny ve své praxi setkávají s předmětnou problematikou, každá však z jiného úhlu pohledu. S ohledem na výše uvedené, jde o nejlepší možnou kombinaci respondentů, kteří mohou poskytnout komplexní pohled na problematiku přípravy občanů k obraně státu v České republice. Jelikož není výběrový soubor příliš rozsáhlý, umožní lépe zachytit relevantní informace a pochopit vnitřní strukturu zkoumaného fenoménu.

Skupinu respondentů z řad pedagogických pracovníků tvoří 3 ženy a 3 muži. Jedná se o jedince s dlouholetou pedagogickou praxí, kteří působí v různých typech škol a krajích ČR, viz tabulka 16.

Ministerstvo obrany zastupuje expert s bohatou praxí v oblasti obrany a bezpečnosti. V rámci svého povolání aktivně působil jako vedoucí pracovník nejen v ČR, ale také v zahraničí – pro speciální služby Severoatlantické aliance. Dále ve své praxi také vystupoval jako renomovaný odborník na Univerzitě obrany v Brně.

Tabulka 16 – Charakteristika výběrového souboru [vlastní zpracování]

Pedagogičtí pracovníci			
Označení	Pohlaví	Kraj	Typ školy
PP1	Žena	Hl. m. Praha	ZŠ – 1. stupeň
PP2	Žena	Hl. m. Praha	ZŠ – 1. stupeň
PP3	Žena	Středočeský	ZŠ – 1. stupeň
PP4	Muž	Středočeský	ZŠ – 2. stupeň
PP5	Muž	Hl. m. Praha	SŠ + VOŠ
PP6	Muž	Moravskoslezský	ZŠ + VG
Zástupce Ministerstva obrany			
MO7	Muž	Hl. m. Praha	-

5.2.2 Výsledky řízených rozhovorů

1. Považujete vzdělávání občanů v oblasti obrany státu za důležité? Proč?

PP1:

„Ano, určitě považuji, obzvláště v současné době. Mnoho lidí neví, co má dělat v krizových situacích. V běžném životě si lidé rizika neuvědomují. Žijeme jako by nebezpečí nebylo reálně, přitom je v dnešní době reálně čím dál tím více.“

PP2:

„Obecně si myslím, že obraně státu by se měli věnovat ti, kteří si to vybrali buď jako svůj studijní obor, povolání nebo se chtějí dobrovolně na této přípravě podílet. Na druhé straně považuji za důležité, aby všichni občané věděli, jak se chovat v případě nebezpečí.“

PP3:

„Určitě ano, považuji to za velmi důležité. Nejen v oblasti obrany státu, ale i v rámci nevojenských krizových situací. Každý by měl vědět, jak správně reagovat v různých krizových situacích.“

PP4:

„Ano, je dobré, aby občané a děti byly obeznámeni s činností v oblasti obrany.“

PP5:

„Z obecného hlediska považuji za důležité občany v této oblasti vzdělávat.“

PP6:

„Myslím, že je to velmi důležité. V současné době čím dál tím více. Já to předávám dětem na základních školách, ale je také podstatné, aby se v tomto vzdělával celý národ.“

MO7:

„Určitě, považuji to za velmi důležité. Já bych k tomu vzdělávání v rámci obrany státu ještě přidal pojem bezpečnost. Obrana státu není v dnešní době už tak nosná, jako tomu bylo dříve. Dá se říct, že my nespolehnáme na obranu vlastní, máme jakousi kolektivní obranu v rámci Evropy a v rámci NATO.“

2. Vnímáte současný přístup výuky přípravy k obraně státu z hlediska rámcově vzdělávacích programů (RVP) jako funkční?

PP1:

„Jelikož učím na prvním stupni základní školy, tak musím konstatovat, že v této oblasti neshledávám nic specifického, co by dětem více přiblížilo problematiku obrany státu. Děti nevědí, co mají dělat, když zazní sirény mimo první středu v měsíci.“

PP2:

„Myslím si, že v rámci prvního stupně základních škol, k čemu já se mohu vyjadřovat, je vzdělávání dětí v této oblasti naprosto minimální. Velmi záleží na individuálním přístupu učitelů, zda se tím zabývají nebo nezabývají a jakým způsobem to tlumočí svým žákům.“

PP3:

„Ano, považuji to za funkční a správné. Konkrétně na naší škole tohle funguje velmi dobře. Klademe na to velký důraz, všichni žáci vědí, co mají dělat a proč.“

PP4:

„Je to krok správným směrem. Smysl to určitě má. Současná podoba vzdělávání v této oblasti je dobrá myšlenka. Dle mého názoru není v praxi moc funkční.“

PP5:

„Jako učitel na střední škole ho neznám. V praxi jsem se s tím zatím nesetkal.“

PP6:

„V našem kraji to funguje velice dobře. Krajské vojenské velitelství pořádá 2x ročně školení POKOS pro učitele. Věnujeme se tomu jednak v samostatných předmětech, dále pak formou adaptačního kurzu pro děti v 6. ročníku, který je prodloužený o jeden den, z důvodu zařazení problematiky POKOSu“

MO7:

„Vnímám ho jako nefunkční, nedostatečný, možná bych řekl až alibistický. Dlouho se o této věci mluvilo a mluví. Já si myslím, že doba, kdy jsme měli změnit pohled na oblast bezpečnosti, nastala na přelomu tisíciletí, a to nejen v souvislosti s bojem proti terorismu. V 90. letech jsme mysleli, že nastává doba míru a porozumění, opak je pravdou. Máme více vojenských konfliktů a krizí ve světě, poměrně v naší blízkosti. Považuji to z tohoto důvodu za nedostatečné.“

3. Zavedl (a) byste samostatný předmět věnovaný této problematice?

PP1:

„Nevím, jestli úplně samostatný předmět, ale určitě by se tomu měla věnovat větší část výuky. Za důležité považuji pravidelnost a opakování. Nепrobírat látku pouze v rámci jednoho ročníku, ale opakovat i v ročnících nadcházejících.“

PP2:

„Myslím si, že děti v dnešní době, obzvlášť ty malé, jsou zahlcovány až příliš znalostmi a vědomostmi, tohle by byl už dost nadstandard.“

PP3:

„Nevím, jestli samostatný předmět, vzhledem k vysokým nárokům na děti a malé časové dotaci. Velmi dobré jsou v tomto ohledu například: projektové dny a školy v přírodě.“

PP4:

„Nejsem pro zavedení samostatného předmětu. Myslím si, že předmětů mají děti v současné době už mnoho, přestože je to velmi důležitá oblast. Myslím, že kdyby se to zapojilo do nějakého předmětu více a pravidelně, bude to lepší řešení. Hlavně to dělat důkladně.“

PP5:

„Jako bývalý voják z povolání a hasič samozřejmě že ano.“

PP6:

„Jestli předmět samotný..., to nevím, nemohu říct. Určitě se to dá pravidelně dělat v kurzech. Myslím si, že dnes je předmětů tolik, že by to bylo více jak pro děti, tak pro pedagogické pracovníky. Určitě zařazovat pravidelněji, možná formou projektů, ne přímo předmětů. Hlavně pravidelně. Je dobré zařazovat to v rámci RVP, jak je tomu v současné době, alespoň v rámci jednotlivých předmětů.“

MO7:

„Ano, já se k tomu přikláním velmi. Zavedl bych samostatný předmět a kladl bych na něj značný důraz, aby ten předmět nebyl pouze jakýmsi doplňkem. Jednalo by se o předmět očištěný od ideologií, který by zahrnoval věci od porozumění signálů a krizi ve společnosti, až po prostor kybernetický. V obecné rovině to znamená, aby mládež dnes vycházela z reality, co skutečně může nastat. Důležité je vědět, co v takových situacích dělat. V krizové situaci člověk jedná tak, jak má automaticky naučeno, není možné, aby tam přemýšlel nebo vzpomínal. Nezapomeňme, že by tam měla být také zahrnuta zdravotní péče – základy první pomoci.“

4. Jak hodnotíte úroveň odborného vzdělání pedagogických pracovníků vyučujících danou problematiku na školách v rámci RVP?

PP1:

„Já osobně si myslím, že je lepší si pozvat nějakého odborníka z venku, protože nám přinese aktuální informace. Nikdy jsem se nezúčastnila žádného kurzu či školení v této oblasti, ani nikdo další z kolegů na naší škole.“

PP2:

„Nemyslím si, že jsou pedagogičtí pracovníci vzděláváni v této oblasti, alespoň jsem o tom neslyšela. Sama jsem neviděla žádné semináře týkající se této problematiky, nebo rozšiřující vzdělávání. Jsem koordinátor IZS ve škole, ani přesto jsem nikdy nebyla vyslána na žádné školení.“

PP3:

„Dobře, učitelé z naší školy se účastní pravidelného školení.“

PP4:

„Většinou k tomu nedokáže nikdo nic říct, málokdo, spíše nikdo. V praxi to chodí tak, že si opatříme brožuru, nebo materiály dostupné na internetu. Žádný velký efekt.“

PP5:

„Nemyslím si, že jsou pedagogičtí pracovníci v této oblasti speciálně vyškoleni. Na druhé straně externisté, nebo učitelé, kteří to mají jako bývalé povolání, tak ti znalosti jistě mají.“

PP6:

„Krajské vojenské velitelství pořádá 2x ročně školení přímo na POKOS pro učitele, kde jsou seznámeni s problematikou této výuky a se zařazením do rámcového vzdělávacího plánu. U nás to funguje v rámci těchto školení. Za naši školu bylo proškoleny v posledních třech letech asi 10 učitelů. Já osobně jsem se tohoto školení také účastnil.“

MO7:

„Já se přiznám, že jsem se s tím nesetkal. Že by na školách probíhaly funkční programy?“

5. Kdo by měl podle Vás učit odbornou přípravu k obraně státu?

PP1:

„Někdo z armády, kdo tomu rozumí a zajímá se o to.“

PP2:

„Když už by to v té škole být mělo, tak formou přednášek nebo zážitkových programů, které by vedli lidé z konkrétních složek.“

PP3:

„Na prvním stupni externisté – zástupci jednotlivých složek, je to pro děti zajímavější. Na druhém stupni pedagogičtí pracovníci s odborností v této oblasti.“

PP4:

„Ten, kdo k tomu má nějaký vztah. Nejlépe pedagog, který navíc slouží v aktivních zálohách, to by byl ideál. Externista – profesionální voják, v rámci pravidelných besed.“

PP5:

„Vojáci a hasiči.“

PP6:

„Kdyby to byl samostatný předmět, tak odborníci, kteří jsou v této oblasti vzdělání, například někdo z Univerzity obrany a mohl by nabídnout více praxe.“

MO7:

„Měli by to být speciálně proškolení učitelé z jednotlivých škol (z každé školy). V žádném případě by to neměl být pouze jeden pedagog na škole. Na jednotlivých školách by měla být zajištěna zastupitelnost. Eventuelně by mohl učit někdo externě, ale určitě to není podmínkou. Myslím si, že je daleko vhodnější, aby to byl někdo ze stávajících učitelů. Měl by to být někdo, kdo to učit chce, kdo o to má zájem a kdo si uvědomuje důležitost této oblasti. Určitě jsou vhodné učitelé tělesné výchovy. V této oblasti je velmi důležitá role pedagogických fakult, které by připravovaly budoucí učitele právě pro výuku této konkrétní oblasti.“

6. Považujete metodické materiály v předmětné oblasti za dostatečné?

PP1:

„Nikdy jsem se nesečkala s žádnou novou brožurou, kde by byly základní věci. V panice se člověku dobře vybaví obrázky, kdyby něco takového bylo ve škole, to by bylo účinné. Zatím jsem nic takového nenašla.“

PP2:

„Asi ano, nějaké příručky v dnešní době existují. Vzhledem k tomu, že se tato problematika neučí v takové míře, tak se z toho dá čerpat.“

PP3:

„Ano, považuji metodické materiály za dostatečné. Neví, jak na jiných školách, ale naše škola, především paní ředitelka, se zajímá mimo jiné i o oblast bezpečnosti a klade na to důraz. Materiály máme tematicky rozdělené a snažíme se je pravidelně aktualizovat.“

PP4:

„Nemyslím, že toho je mnoho. Velmi dobrá je brožura POKOS, a také využíváme dostupných informací na internetu.“

PP5:

„Dělám si je sám, jsem autor skript společně s kolegou. Byl jsem vojákem – chemikem a dělal jsem to léta. K výuce ve velké míře využívám internet. Pokud člověk používá relevantní zdroje, může získat zajímavé informace i v této oblasti.“

PP6:

„Ano, mám publikaci z kurzu POKOS a mnoho věcí z internetu. Ze stránek Ministerstva obrany se dá hodně čerpat.“

MO7:

„Ne, nepovažuji to za dostatečné, jak jsem již zmínil, považuji to za alibistické. Přestože jakési metodické doporučení existuje, je to nedostatečné. Dokud se nic neděje, každý se tomu vyhýbá. Proč? Protože žijeme v bezpečné zemi. V tomto ohledu je velmi důležité uvědomit si, že by příprava měla probíhat neustále i v době, kdy nejsme přímo ohroženi.“

7. Jaký je Váš názor na materiální zabezpečení výuky odborné přípravy (učebnice a ostatní metodické pomůcky)?

PP1:

„Nemáme nic, pouze to, co si sami najdeme na internetu.“

PP2:

„Konkrétně naše škola nemá. Já bych to směřovala opravdu k tomu, aby to vyučovali externisté, kteří by měli disponovat vlastními pomůckami.“

PP3:

„Máme k dispozici vše, co potřebujeme, je to o lidech a zájmu. U nás to funguje dobře.“

PP4:

„Nic mě nenapadá, žádné konkrétní pomůcky nemáme.“

PP5:

„Žádné pomůcky škola nevlastní, pouze ochrannou masku a filtr na ukázkou. Další materiály si samostatně vyhledávám na internetu.“

PP6:

„Využíváme testy z příručky POKOS. Dále využíváme především soutěží a prezentací Armády ČR a dalších složek. Všichni dávají k dispozici propagační materiály, které normálně neseženeme. Především zdravotní je na vysoké úrovni. Samotné pomůcky na toto vyloženě nemáme. Já osobně bych přivítal vzduchové pušky. Usilovali jsme o ně a nejsou.“

MO7:

„Existuje mnoho odborných skript a textů zaměřených na konkrétní problematiku z této oblasti. Na POKOS existuje samostatná příručka. Vždy to píšou renomovaní odborníci, to znamená, že v teoretické rovině kvalitní pomůcky existují.“

8. Jak často jsou vaše učební texty a studijní literatura aktualizovány?

PP1:

„Řídím se obsahem a objemem, který je určený v učebnicích. Učebnice není často aktualizována, záleží na nakladatelství. U většiny si nemyslím, že obsahují aktuální informace.“

PP2:

„Plány pro jednotlivé ročníky jsou aktualizovány každý rok. Další literaturu mám stále stejnou za posledních 5 let.“

PP3:

„Neustále, s ohledem na aktuální situaci a nové hrozby.“

PP4:

„Učíme s literaturou, která je možná 5-15 let stará. Jediná aktuální je příručka POKOS.“

PP5:

„Neustále. Snažím se reagovat na aktuální bezpečnostní situaci nejen na našem území, ale v celém světě. Podle toho upravuji probíraná témata výuky. Je nezbytné být co nejvíce aktuální. Když se ve světě něco stane, hned to zařadím do výuky a diskutuji se studenty.“

PP6:

„Snažím se průběžně. Když se dozvím něco nového, tak hodně čerpám z internetu. Vždy, když přijde někdo nový proškolený, tak se podělí o novinky v rámci pedagogického kolektivu ve škole.“

MO7:

„Ano, odborné texty a studijní literatura jsou celkem aktuální.“

9. Považujete výuku odborné přípravy za finančně náročnou?

PP1:

„Vzhledem k tomu, že žádná odborná výuka neprobíhá, budu odpovídat hypoteticky. V případě, že by taková výuka probíhala, tak by pro školu nemusela být finančně náročná. Škola vypisuje různé granty a v rámci toho si myslím, že by se na to peníze našly.“

PP2:

„V současné době ne. Pokud by opravdu měla být, tak určitě ano.“

PP3:

„Ne, většinou jsou besedy a různé výlety poskytovány zdarma, nebo darem.“

PP4:

„Považuji to za finančně náročné, sice to nezaplatí základní škola, ale někdo jiný, v tomto případě stát.“

PP5:

„Ne, nepovažuji. Exkurze, které se studenty navštěvujeme v rámci výuky, jsou téměř vždy zdarma.“

PP6:

„Myslím si, že finančně náročnou oproti ostatním předmětům určitě ne.“

MO7:

„Z obecného hlediska nepovažuji. Existují různé subjekty (odborně zaměřené školy) s tradicí, které jsou schopny takové potřeby zabezpečit v rámci svého působení. Důležité však je, navázat spolupráci s takovými zařízeními a efektivně využít jejich potenciálu.“

10. Co by podle Vás mohlo přispět ke zvýšení kvality odborné přípravy?

PP1:

„Já si myslím, že změna přichází vždy shora. Bylo by dobré, aby ředitelé škol pokládali obranu a obecně bezpečnost za důležitou věc. Nedává se tomu dostatečný důraz. Je špatné, když to přijde vždy v takové té vlně reakce na nějaký incident. Pravidelná a průběžná příprava by mohla být řešením.“

PP2:

„Větší informovanost pedagogů. Větší aktivace a motivace k činnosti v této oblasti. Jednotlivé složky by mohly školám nabízet semináře, přednášky nebo workshopy.“

PP3:

„Na naší škole to funguje velice dobře, primárně však záleží na přístupu pedagogů a řediteli školy. Obecně by se mohla zlepšit motivovanost některých pedagogů, jejich kreativita a chuť předávat něco nového, co je aktuální.“

PP4:

„Pro děti by byly dobré pracovní sešity, které by zahrnovaly základy. Déle určitě zařadit praktické věci, které by si mohly děti vyzkoušet, například střelba ze vzduchovky. Propojení teorie a praxe. Velmi důležitá je pravidelnost, aby si to děti pamatovaly.“

PP5:

„Aby se začala tato problematika plnohodnotně vyučovat. Zavést samostatný předmět.“

PP6:

„Materiální zabezpečení na vyšší úrovni. Spolupráce s armádou by byla ideální, ale bohužel armáda má své kapacity a škol a dětí je hodně.“

MO7:

„Nemyslím si, že je efektivní vydávat publikace, když je pak nikdo nebude číst. Naopak pro zvýšení kvality považuji za důležité připravit odborníky pro základní a střední školy, tam vidím základ. Mladá generace by měla žít v reálném světě, ne v tom virtuálním, v kterém se dnes čím dál tím více pohybuje. Přispělo by určitě, kdyby existovala instituce, nebo to mohou být soukromé subjekty, které budou školit tyto odborníky. Musí tam být široký záběr, nestačí pouze obrana, musí tam být bezpečnost, první pomoc, rizika a hrozby, které jsou aktuální v moderní společnosti. Lidé s nimi musí být seznámeni a musí vědět, jak na ně správně reagovat.“

5.2.3 Shrnutí

Cílem tohoto oddílu je shrnout a vyhodnotit výsledky řízených rozhovorů. Následující text je vztažen k celému výběrovému souboru, celkem tedy ke všem 7 respondentům.

Všichni dotázaní respondenti považují za důležité vzdělávat občany, převážně však školní děti a mládež, České republiky v oblasti obrany státu a v bezpečnostních tématech. Za stěžejní považují především praktické osvojení základních návyků a dovedností, jak správně reagovat v případě krizových situací vojenského či nevojenského charakteru.

Současný přístup k výuce přípravy občanů k obraně státu, z hlediska rámcově vzdělávacích programů, považují za funkční pouze 2 respondenti. Naopak 5 respondentů považuje tento způsob edukace za naprosto minimální, v praxi nefunkční či dokonce alibistický. S ohledem na výše uvedené lze konstatovat, že je současný způsob edukace v předmětné oblasti na jednotlivých školách silně individuální, a tím není zaručena požadovaná úroveň a kvalita vzdělávání v rámci celého systému.

K zavedení samostatného předmětu věnovaného problematice přípravy občanů k obraně státu se přiklání 2 respondenti. Konkrétně se jedná o odborníky, kteří profesně působili nebo aktivně působí v oblasti obrany a bezpečnosti. Další 2 respondenti z řad pedagogických pracovníků uvedli, že nejsou pro zavedení samostatného vyučovacího předmětu, a to z důvodu již vysokých nároků kladených na děti. Zbylí 3 respondenti nemají konkrétní představu, ale uvítali by zařazovat brannou tematiku do výuky ve větším množství a pravidelně. Všichni respondenti zdůraznili, že pravidelnost je v tomto ohledu žádoucí. Opakováním činnosti získává jedinec automaticky zažité návyky, které mohou vést ke správnému jednání při řešení krizové situace.

Úroveň odborného vzdělání pedagogických pracovníků vyučujících danou problematiku na školách v rámci RVP hodnotí 5 respondentů jako nedostatečnou. Dotázaní se nikdy nesetkali s žádnou formou vzdělávání, rozšiřující znalosti v oblasti obrany. Naopak 2 respondenti uvedli, že se pedagogičtí pracovníci z jejich škol účastní pravidelného školení pro učitele, kde jsou seznámeni s problematikou přípravy občanů k obraně státu a zařazením této oblasti do rámcově vzdělávacího programu. Jedná se

o školení, která pořádají krajská vojenská velitelství příslušných krajů v rámci projektu POKOS.

Na otázku, kdo by měl učit odbornou přípravu občanů k obraně státu, 4 respondenti uvedli, že by se mělo jednat o externí pracovníky vzdělané v této oblasti, kteří mohou nabídnout více zkušeností z praxe. Konkrétně zástupci zainteresovaných složek, nejlépe vojáci. V tomto ohledu byla vzpomenuata i významná role Univerzity obrany v Brně, která by mohla edukaci na různých stupních školního systému zabezpečit. Zbylí 3 respondenti se přiklání k možné kombinaci externistů a stávajících pedagogických pracovníků. Respondent zastupující Ministerstvo obrany považuje za daleko vhodnější odborně proškolit současné a budoucí pedagogické pracovníky, kteří budou předávat své znalosti v učitelské praxi. Uvedl, že v této oblasti je důležitá úloha pedagogických fakult.

Vzhledem k tomu, že se problematika přípravy občanů k obraně státu vyučuje pouze okrajově, 4 dotázaní považují metodické materiály za dostatečné. Za primární zdroj informací uvádí především internet a příručku POKOS. Naopak další 3 respondenti považují metodické materiály z hlediska obsahu a množství za nedostatečné.

Dle výsledků výzkumného šetření lze považovat materiální zabezpečení na jednotlivých školách pro výuku odborné přípravy za nedostatečné. Téměř všichni respondenti uvedli, že jejich škola nedisponuje žádnými pomůckami pro zlepšení kvality výuky. V případě, že mají pedagogičtí pracovníci zájem používat metodické pomůcky, obstarávají si je samostatně nad rámec výuky. Pouze jeden respondent uvedl, že mají k dispozici vše, co k výuce potřebují. V této souvislosti bylo dále konstatováno, že je důležitý zájem, přístup a nadšení nejen pedagogů, ale především vedení školy.

Většina dotázaných považuje odborné texty a studijní literaturu za celkem aktuální. Celkem 3 respondenti se snaží aktualizovat své zdroje průběžně v závislosti na aktuální bezpečnostní situaci. Další uvedli, že je jejich literatura aktualizována v rozmezí 5–15 let.

Z obecného hlediska nepovažuje 6 respondentů výuku odborné přípravy za finančně náročnou, neboť je zařazena do vzdělávacího plánu pouze okrajově. Dále také uvádí, že veškeré aktivity (besedy, školení a exkurze) jsou školám poskytovány zdarma. Pouze 1 respondent považuje výuku odborné přípravy za finančně náročnou, z důvodu

materiálního a personálního zabezpečení, v případě že bude výuka skutečně probíhat. Z výše uvedeného plyne, že v současné době příprava občanů k obraně státu nezatěžuje finanční rozpočet školních zařízení. Naopak lze v této oblasti využít vyhlášených dotačních programů.

Ke zvýšení kvality odborné přípravy by mohlo dle respondentů přispět například:

- větší důraz na problematiku bezpečnosti a obrany;
- začít vyučovat uvedenou oblast plnohodnotně, ne pouze okrajově;
- větší spolupráce se zástupci zainteresovaných složek;
- větší motivace pedagogických pracovníků a ředitelů škol;
- pravidelná školení současných pedagogických pracovníků;
- školení budoucích pedagogických pracovníků v oblasti obrany a bezpečnosti;
- odborná příprava studentů pedagogických fakult;
- více se zaměřit na aktuální bezpečnostní hrozby a rizika;
- lepší materiální zabezpečení na školách;
- efektivně propojit teorii a praxi v rámci výuky;
- pravidelnost výuky pro získání a upevnění základních návyků chování žáků.

5.3 Komparace

5.3.1 Branná výchova a POKOS

Porovnání branné výchovy a přípravy občanů k obraně státu není jednoduchá záležitost. Branná výchova prošla ve své historii různými vývojovými etapami. Proměnlivý vývoj vykazoval určitou rozdílnost, vždy s ohledem na politickou podstatu, stupeň vyspělosti vojenských technologií a bezpečnostní situaci státu. V této komparaci byly sledovány dva ukazatele: forma edukace a zakotvení problematiky v právních předpisech v určitém časovém období. Výsledek komparace je uveden v tabulce číslo 17.

Branná výchova byla nejprve považována jen za doplňkové téma svěřené tělovýchovným organizacím. V období první republiky prosazovali občané názor, že předvojenská forma branné výchovy do škol a tělovýchovných organizací nepatří. Po druhé světové válce nastal výrazný zvrat, neboť byl uveden v platnost zákon o branné výchově. Ten stanovil povinnou brannou výchovu pro žáky všech stupňů veřejných škol. Na školách nebyl zaveden samostatný vyučovací předmět, branná problematika prostupovala všemi vyučovacími předměty jako výchovný princip. V tomto období byla také významná všenarodní příprava obyvatelstva, později známá jako příprava občanů k civilní obraně. Následně v letech 1951 až 1973 došlo k vydání nových zákonů o branné výchově, a to z důvodu politických změn. Důsledkem toho se branná výchova rozvíjela jako objektivní potřeba tehdejší socialistické společnosti a tvořila součást komunistické výchovy, na kterou byl kladen vysoký důraz nejen ve školních zařízeních. Po roce 1989 byla branná výchova zrušena bez náhrady.

Aktuální podoba odborné přípravy má charakter vzdělávací, a to převážně v teoretické rovině. V reakci na zrušení povinné vojenské služby a nedostatečnou informovanost občanů o jejich povinnostech v oblasti obrany byla tato problematika zakotvena v RVP základního a středního vzdělávání. V obecné rovině zůstala příprava civilního obyvatelstva k obraně státu dobrovolná.

Oba předměty (branná výchova a POKOS) jsou rozdílné především v tom, že branná výchova měla v minulosti silný ideologický podtext, který kladl důraz na oddanost občana a plnění jeho povinností. Naopak vzdělávání v současné době je spíše doporučené: posluchači jsou seznamováni s rolí občana v oblasti obrany státu

a celkovou brannou tematikou, s důrazem na řešení krizových situací vojenského či nevojenského charakteru. Oba předměty však mají i shodné prvky, jako jsou například: zdravotnická příprava, topografie, znalost mezinárodních organizací a další.

Tabulka 17 – Komparace branná výchova a POKOS [vlastní zpracování]

BRANNÁ VÝCHOVA			
Sledovaný ukazatel	Období		
	1918–1945	1945–1989	po roce 1989
Forma edukace (začlenění do výuky)	Doplňkové téma svěřené tělovýchovným organizacím Předvojenská výchova populace Nezařazeno do školní výuky	Povinné zařazení do všech vyučovacích předmětů jako výchovný princip Později samostatný školní předmět Morálně politický a ideologický podtext Všenárodní příprava obyvatelstva (CO)	Ukončení výuky bez náhrady
Zakotvení v právních předpisech	NE Návrhy zákonů neprosazeny	ANO z. č. 184/1937 Sb., o branné výchově z. č. 92/1951 Sb., o branné výchově z. č. 73/1973 Sb., o branné výchově	NE Zrušeno
POKOS			
Sledovaný ukazatel	současnost		
Forma edukace (začlenění do výuky)	Součást rámcově vzdělávacích programů (RVP ZV) Okrajově zařazeno do více vyučovacích předmětů Dvě základní vzdělávací oblasti: <ul style="list-style-type: none"> • Člověk a jeho svět (1. stupeň ZŠ) • Člověk a společnost (2. stupeň ZŠ) Příprava civilního obyvatelstva je v době míru dobrovolná		
Zakotvení v právních předpisech	NE Pouze strategické a koncepční dokumenty		

5.3.2 Příprava v ČR a ve vybraných evropských státech

V tomto oddíle byla provedena komparace přípravy občanů k obraně státu v České republice se Slovenskou republikou, Finskou republikou a Švýcarskou konfederací. Praxe jednotlivých států byla popsána v podkapitole 2.5 Přístup vybraných evropských států, která se stala hlavním podkladem k porovnání jednotlivých států.

Komparace sleduje pět stěžejních ukazatelů, kterými jsou: povinná vojenská služba, počty profesionálních vojáků a příslušníků aktivních záloh, zavedení dobrovolných vojenských cvičení a v neposlední řadě aktivní příprava mládeže. Všechny výše uvedené ukazatele byly určeny s ohledem na jejich důležitost a významný vliv v předmětné oblasti. Výsledky komparace jsou uvedeny v tabulce číslo 18. Uvedené počty jsou platné pro rok 2018. Podrobný rozbor výsledků je zahrnut do diskuse této práce.

Tabulka 18 – Komparace ČR a vybrané evropské státy
[vlastní zpracování, dle 46, 47, 48]

Sledovaný ukazatel	KOMPAROVANÉ STÁTY			
	Česká republika	Slovenská republika	Finská republika	Švýcarská konfederace
Povinná vojenská služba	NE	NE	ANO	ANO
Počet profesionálních vojáků	25 105	16 267	21 500	21 000
Počet příslušníků aktivní zálohy	2 853	117	280 000	220 000
Dobrovolná vojenská cvičení	ANO	ANO	ANO	ANO
Aktivní příprava mládeže	NE	NE	ANO	ANO

5.4 Vyhodnocení hypotéz

HYPOTÉZA 1:

Dotázaní odborníci z řad pedagogických pracovníků a zástupce Ministerstva obrany považují systematické vzdělávání občanů České republiky v oblasti obrany státu za důležité.

POTVRZENA

Bylo předpokládáno, že většina respondentů řízených rozhovorů považuje vzdělávání občanů v oblasti obrany státu za důležité. Tento předpoklad je pro obě skupiny odborníků žádoucí. Uvědomění si důležitosti předmětné tematiky se odráží v kvalitě jejich odvedené práce a motivaci vzdělávat ostatní jedince.

Všichni oslovení odborníci chápou systematické vzdělávání celé populace v oblasti bezpečnosti a obrany státu za důležité a žádoucí. Za stěžejní považují především praktické osvojení základních návyků a dovedností, jak správně reagovat v případech krizových situací, ať už vojenského či nevojenského charakteru.

HYPOTÉZA 2:

V českém školním systému není vytvořen jednotný metodický rámec pro výuku odborné přípravy v oblasti obrany státu, a tím není zaručena požadovaná úroveň a kvalita vzdělávání v různých vrstvách vzdělávacího systému.

POTVRZENA

Bylo předpokládáno, že na základě získaných výsledků řízených rozhovorů a kvalitativní obsahové analýzy předmětných dokumentů bude hypotéza 2 potvrzena.

Ze závěrů řízených rozhovorů je patrné, že začlenění předmětné oblasti do výuky je u každé školy individuální. V současné době záleží především na přístupu pedagoga, jakým způsobem a v jaké míře zahrne téma obrany státu do jednotlivých vyučovacích předmětů. Uvedeným způsobem edukace není zaručena požadovaná úroveň a kvalita vzdělávání. Důsledkem toho mohou být výrazně odlišné, či nedostatečné znalosti žáků a studentů jednotlivých škol v oblasti přípravy občanů k obraně státu. Tento stav konstatují také výsledky provedené inspekční činnosti Českou školní inspekcí, zaměřené na vzdělávání v oblasti bezpečnosti a Koncepce POKOS 2019–2024. [13, 17]

5.5 Návrhy a doporučení

Na základě teoretických poznatků, výsledků provedených analýz a komparací byla navržena následující doporučení, která by mohla vést ke zlepšení kvality přípravy občanů k obraně státu v České republice. Jednotlivé body budou zdůvodněny v následující kapitole (6 Diskuse).

1. Nepodceňovat bezpečnostní témata a obranu státu v mírovém období
2. Podnítit větší zájem a součinnost všech zainteresovaných subjektů
3. Zajistit dostatečný počet kvalifikovaných pracovníků
4. Vytvořit ucelený systém přípravy a vzdělávání na celostátní úrovni
5. Více motivovat občany k dobrovolné přípravě a působnosti v AZ AČR

6 DISKUSE

Při zpracování diplomové práce byl analyzován současný stav způsobu přípravy občanů k obraně státu v České republice. Výsledky a návrhy na zlepšení kvality preventivní činnosti se staly předmětem diskuse a porovnání s jinými autory či praxí zahraničních států, které mají zkušenosti v této oblasti.

Problematika přípravy občanů k obraně státu byla a je předmětem diskusí v každé době a v naší bohaté historii měla mnoho podob. Jak se měnila společnost, tak se také proměňoval přístup k edukaci a přípravě občanů bránit svou vlast. Každá doba je specifická určitou vojensko-politickou situací a vyspělostí moderních technologií. Dříve se lidstvo obávalo klasického ozbrojeného konfliktu, který nelze čistě z pragmatického hlediska vyloučit ani v současnosti. V této době však čelíme spíše hybridním bezpečnostním hrozbám než klasickým konvenčním konfliktům. Zejména se jedná o problematiku působení cizí moci v podobě šíření různých dezinformací (fake news), radikalizaci, extremismus, terorismus, kybernetické hrozby, bezpečnostní aspekty migrace a oblast energetické a surovinové bezpečnosti. V rámci přípravy občanů k obraně státu je žádoucí seznámit veřejnost s uvedenými hrozbami a prostřednictvím preventivní činnosti je edukovat v oblasti bezpečnostních témat. Následující text je zaměřen na zhodnocení výsledků výzkumné části práce a jejich zasazení do kontextu dané problematiky.

Na základě výsledků provedené analytické činnosti vyplývá, že nejsilnější stránka vnitřního prostředí oblasti přípravy občanů k obraně státu je existence koncepčního materiálu vydaného Ministerstvem obrany. Koncepce přípravy občanů k obraně státu tvoří významný dokument, který bere do úvahy dosavadní poznatky a zkušenosti, hodnotí současný stav a zároveň udává trend budoucího vývoje. Další silnou stránkou bylo vyhodnoceno získání akreditace k dalšímu vzdělávání pedagogických pracovníků na základních a středních školách a s tím spojené zařazení problematiky POKOS do rámcových vzdělávacích programů. Mezi další silné stránky byly zařazeny například dotační programy, které finančně podporují preventivní činnost občanů v rámci nestátních neziskových organizací. Dobrovolné zapojení občanů uvedeným způsobem a jejich finanční podpora se jeví jako přínosná a nápomocná k propagaci preventivní činnosti. Dále se jedná o využití moderních informačně-komunikačních nástrojů, a to především internetu či oblíbených sociálních sítí. Šíření prevence touto cestou efektivně

napomáhá zvyšování veřejné informovanosti. Velmi vítané jsou také besedy a školení, kdy příslušníci Armády ČR vyjíždí do základních a středních škol v rámci projektových dnů.

Naopak nejslabší stránku tvoří absence akreditovaných předmětů na pedagogických fakultách, čímž není zabezpečena odborná příprava budoucích pedagogických pracovníků, kteří by mohli brannou tematiku vyučovat. Jelikož se jedná o dlouhodobý stav, vzdělání současných pedagogických pracovníků v této oblasti je minimální. Uvedený nedostatek je řešen formou odborných školení, které pořádají krajská vojenská velitelství v rámci projektu POKOS. Jako další slabá stránka vystupuje okrajové a nepravidelné zařazení problematiky do školní výuky. Začlenění předmětné oblasti do výuky je u každé školy individuální. V současné době záleží především na přístupu pedagoga, jakým způsobem a v jaké míře zahrne téma obrany státu do jednotlivých vyučovacích předmětů. Touto formou edukace není zaručena požadovaná úroveň a kvalita vzdělávání. Důsledkem mohou být výrazně odlišné, či nedostatečné znalosti žáků a studentů jednotlivých škol v oblasti přípravy občanů k obraně státu. Materiální zabezpečení škol je v tomto ohledu také nedostatečné. Metodické pomůcky, odborné texty či učebnice chybí, nebo nesplňují aktuální požadavky. Problematickou oblast dále tvoří absence edukačních materiálů pro dospělou populaci k dobrovolné přípravě v mírovém období.

Za největší současné hrozby lze považovat podceňování problematiky bezpečnosti a obrany státu, a tudíž snížení finančního rozpočtu. Důsledkem kombinace obou uvedených faktorů je poskytování větší finanční podpory projektům s vyšší prioritou. Druhou nejvýznamnější hrozbou je nízký zájem a podpora institucí a s tím spojená neochota vzdělávat se. Jedná se o nezájem jak ze strany managementu některých škol či pedagogických pracovníků, tak ze strany občanů. Z výše uvedeného plynou další možné hrozby, například nedostatek kvalifikovaných pracovníků a nedostatečné zapojení občanů do preventivní činnosti.

Analýza dále vyhodnotila několik příležitostí, které by mohly zlepšit současný stav přípravy občanů k obraně státu, jejichž naplnění by mohlo vést k posílení silných stránek zkoumané oblasti. Největší příležitostí se jeví vzájemná spolupráce zainteresovaných subjektů na všech stupních systému. Stěžejní je především součinnost na úrovni ministerstev: MO, MŠMT a MV. Vzájemnou kooperací lze vytvořit optimální

finanční, materiální a personální zajištění, která se zdají být v současném stavu jako nedostatečné. Větší zájmem by mohl přispět k naplnění dalších příležitostí, jako je například podpora a rozvoj vzdělávání v oblasti přípravy občanů k obraně státu a bezpečnostních tématech. Větší důraz na problematiku bezpečnosti a její pravidelné zařazení do výuky by mohlo pozitivně ovlivnit získání základních návyků žáků a studentů pro řešení různých mimořádných a krizových situací. Vyučování by mělo zahrnovat několik základních složek, a to především fyzickou připravenost jednotlivce, poskytování první pomoci a práci s informacemi. Rozvoj fyzické kondice je v současné době sedavého způsobu života obzvláště důležitý. Rovněž efektivní práce s informacemi se zdá být vhodná. Rozvoj informačních a komunikačních technologií přináší mnoho pozitiv, ale také bezpečnostní hrozby a rizika. Další důležitou oblastí, které je nutno věnovat pozornost je poskytování první pomoci. První pomoc představuje nejen morální povinnost, ale také povinnost zákonnou. Správné a včasné poskytnutí první pomoci je klíčový faktor k úspěšné záchraně lidského života. Další významná příležitost je inspirace ze zahraničí, a to především u států aktivně zapojující své občany do preventivní činnosti s bezpečnostní tematikou.

Dobrym příkladem je projekt známého amerického psychologa Philipa Zimbarda s názvem „Heroic imagination project“. Hlavním cílem tohoto projektu je naučit občany jednat efektivněji při řešení situačních konfliktů a krizových situací. Preventivní činnost celého projektu se zakládá na myšlence, že každý člověk v sobě může najít hrdinu. Projekt je díky své úspěšnosti rozšířen po celých Spojených státech amerických a mnoha zemích po celém světě, včetně České republiky. Prevence je prováděna formou workshopů neziskových organizací, které primárně oslovují pedagogické pracovníky, studenty, sportovní trenéry, ale také širokou veřejnost. Tyto činnosti spojují mnoho odborníků z celého světa a vytvářejí příležitosti pro řešení problémů napříč různými kulturami a kontinenty. Osvětu tvoří čtyři základní moduly, které by mohly být inspirací pro přípravu občanů k obraně státu v České republice. Ty cíleně podporují společenskou odpovědnost a rozvíjí kladné stránky jedince tak, aby byl připraven v případě nutnosti pomoci druhým, aniž by nutně ohrozil sám sebe. [49]

Lze diskutovat o následujících modulech, které přispívají k efektivnějšímu řešení situačních konfliktů nebo případných krizových situací:

- **Účinek aktivního kolemjdoucího**

Tento modul podporuje rozvoj dovedností v oblasti sociální odolnosti jedince. Vede k účinnému jednání a překonávání konformních sil v náročných situacích, kdy je na místě události přítomno více osob.

- **Růstové myšlení**

Rozvíjí osobní potenciál a dovednosti jedince pro úspěšné řešení krizí. Dobrá psychická a fyzická kondice mohou výrazně přispět k lepšímu zvládnutí stresu.

- **Redukce předsudků**

Redukce a identifikace příčin osobního zkreslení vede ke snížení tendence k diskriminaci ostatních jedinců. Uvědoměním si objektivních skutečností lze předejít řadě konfliktů.

- **Hrdinství**

Myšlenka hrdinství rozvíjí u jedince odvahu aktivně zasáhnout a pomoci při řešení konfliktů nebo krizových situací. [49]

Uvedený fenomén je již popsán jako takzvaný efekt přihlížejícího (bystander effect). Jedná se o sociálně psychologický jev, kdy jedinec nenabídne ve stavu nouze pomoc, jsou-li přítomny jiné osoby. V současné době se jedná o zcela běžnou praxi. [50]

Výše uvedený projekt dává za příklad také Bohumil Kartous, analytik společnosti EDUin (Informační centrum o vzdělávání), v rozhovoru pro Lidové noviny na téma: „Branná výchova má smysl“. Dále také vyzdvihl zajímavý český projekt skupiny studentů z Masarykovy univerzity v Brně, který nese název Zvolsi.info. O projektu v rozhovoru uvedl: „*Objíždějí střední školy a učí studenty, jak rozpoznávat fake news. Tomu říkám branná výchova. Rozvíjet u žáků kritický postoj k informacím, to patří k nástrojům aktualizované branné výchovy, ať už se to učí v jakémkoli předmětu.*“ [51]

Ze zkoumání přístupu k řešení problematiky ve vybraných evropských státech vyplynulo, že úroveň přípravy občanů k obraně státu je přímo závislá na kvalitě vzdělávacího systému a existenci povinné vojenské služby. Celkové vnímání obrany vlasti je zcela odlišné ve státech s hlubokou historickou tradicí, kde občané přijímají dobrovolný závazek aktivní účasti na branné povinnosti jako princip odpovědnosti a hrdosti. Příkladem uvedeného přístupu je Švýcarská konfederace. Dalším státem, kde je příprava občanů k obraně státu na vysoké úrovni, je Finská republika. Oba uvedené státy mají propracovaný systém zálohy ozbrojených sil, dobrovolných vojenských cvičení a podílejí se aktivní formou na edukaci mládeže v bezpečnostních tématech. Z obecného pohledu lze konstatovat, že státy s povinnou vojenskou službou mají garantovány velké personální rezervy v podobě zálohy či aktivní zálohy ozbrojených sil. Nejen z praktické stránky, ale také z ekonomického hlediska se jeví tento způsob jako výhodný.

Další možnou inspiraci ze zahraničí představuje přístup Finské republiky k organizaci a zajištění dobrovolné národní obrany. Existence legislativního zakotvení této oblasti v zákoně je významným faktorem, který přispěl ke zřízení finské Asociace výcviku národní obrany. Ta působí jako celostátní koordinační orgán zabezpečující dobrovolnou přípravu a výcvik občanů. S tímto názorem se shoduje i respondent MO7, který v řízeném rozhovoru uvádí: *„Určitě by přispělo, kdyby existovala instituce, nebo to mohou být soukromé subjekty, které budou školit odborníky. Musí tam být široký záběr, nestačí pouze obrana, musí tam být bezpečnost, první pomoc, rizika a hrozby, které jsou aktuální v moderní společnosti. Lidé s nimi musí být seznámeni a musí vědět, jak na ně správně reagovat.“*

Problematikou přípravy občanů k obraně státu se také zabýval ve svém odborném článku Miroslav Jurenka, akademický pracovník Katedry teorie vojenství Fakulty vojenského leadershipu Univerzity obrany v Brně, který uvádí: *„Role občana je v systému zajišťování obrany jedinečná – je zároveň subjektem i objektem zajišťování obrany. Je proto v zájmu občana, ale i v zájmu státu a jeho institucí přípravu občanů k obraně řešit systematicky a koncepčně, při čemž základním stavebním kamenem tohoto systému musí být vzdělávání na základních a středních školách. Vzhledem k existenci plně profesionální Armády České republiky je tato potřeba navíc umocněna z důvodu postupného mizení vazeb mezi občany státu a příslušníky jeho ozbrojených sil.“* [52]

Jurenka dále uvádí, co lze považovat za největší problémy v systému vzdělávání pro přípravu občanů k obraně státu, a to: „...*absenci odpovědnosti a povinnosti dotčených orgánů danou zákony, neexistenci uceleného systému přípravy na celostátní úrovni, neexistenci uceleného zdroje informací a nezájem většiny občanů o přípravu. To má za následek nesystematickou a nekoordinovanou činnost ve vzdělávání v předmětné oblasti.*“ [52]

Výše uvedená tvrzení korespondují s výsledky provedených analýz a řízených rozhovorů s odborníky v rámci vlastního výzkumu této práce. Přestože tematika přípravy občanů k obraně státu tvoří problematickou oblast, která nemá ucelený systém na celostátní úrovni, všichni dotázaní se shodli (celkem 7 respondentů), že považují systematické vzdělávání celé populace v této oblasti za důležité a žádoucí. Za stěžejní považují především praktické osvojení základních dovedností a návyků pro efektivní řešení krizové situace. Stejně zjištění konstatuje ve své diplomové práci Michaela Říhová, která na základě vlastního šetření tvrdí, že: „*Všichni oslovení se shodli na tom, že příprava, ať už dětí nebo dospělých, je velmi důležitá.*“ [53]

Budoucnost rozvoje přípravy občanů k obraně státu určuje zejména Koncepce občanů k obraně státu 2019–2024, která zahrnuje 32 úkolů pro nadcházející léta. Jedná se například o následující úkoly:

- „*stanovení v dílčích plánech obrany rozsah, obsah a intenzitu přípravy občanů k obraně státu včetně specifikace cílových skupin občanů, u kterých bude prováděna;*
- *zpracování metodického doporučení k provádění výuky v oblasti přípravy občanů k obraně státu v základním a středním vzdělávání;*
- *příprava novelizace zákona č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, zajišťující vytvoření podmínek pro dobrovolné zapojení občanů do přípravy k obraně státu v míru mimo výkon branné povinnosti;*
- *zavedení systému plánování, provádění a vyhodnocování kontrol zaměřených na obsahovou náplň projektů dotačních programů Ministerstva obrany s vazbou na problematiku obrany státu a brannosti přímo v místě a v době jejich realizace.*“ [13, str. 14-43]

Na základě získaných informací a provedených analýz byla navržena následující doporučení, která mohou vést ke zlepšení kvality způsobu přípravy občanů k obraně státu v České republice.

1. Nepodceňovat bezpečnostní témata a obranu státu v mírovém období

Jestliže se dlouhodobě neobjevují žádné významné hrozby, které by přímo působily na obyvatelstvo, vzniká pomyslný prostor přirozeného pocitu bezpečí. Výsledkem toho je časté podceňování bezpečnostní situace a preventivních opatření v běžném stavu. Z toho důvodu se jeví jako vhodné zdůraznit význam vzdělávání v oblasti bezpečnostních témat.

2. Podnítit větší zájem a součinnost všech zainteresovaných subjektů

Vzájemnou kooperací subjektů na všech stupních systému lze vytvořit optimální finanční, materiální a personální zajištění, které se jeví v současném stavu jako nedostatečné. Jako vhodné řešení se nabízí vytvořit meziresortní skupinu odborníků, která by zajistila efektivní součinnost mezi jednotlivými ministerstvy.

Dále by bylo vhodné poskytovat odbornou pomoc školním zařízením (základním školám, středním školám i vysokým školám) v implementaci přípravy občanů k obraně státu do výuky.

V neposlední řadě by měla být prohloubena spolupráce se subjekty mimo vzdělávací soustavu, se zaměřením na koordinaci a správné metodické postupy při provádění preventivní činnosti.

3. Zajistit dostatečný počet kvalifikovaných pracovníků

Dostatečný počet odborně způsobilých pracovníků je nosným pilířem k předávání relevantních informací a zkušeností. Především se jedná o pedagogické pracovníky základních a středních škol, ale také o odborníky v rámci resortu Ministerstva obrany, kteří vystupují jako akreditovaní lektori.

4. Vytvořit ucelený systém přípravy a vzdělávání na celostátní úrovni

Propracovaný systém vzdělávání, různých cílových skupin občanů, může zajistit získání potřebných znalostí a dovedností. Problematika by měla být zaměřena na fyzickou a psychickou připravenost jednotlivce vedoucí k lepšímu zvládnutí krizových situací, poskytování první pomoci a práci s informacemi.

5. Více motivovat občany k dobrovolné přípravě a působnosti v AZ AČR

V tomto ohledu je nutné zmínit, že motivace je důležitá nejen u občanů, ale také u jejich zaměstnavatelů. Přestože existuje systém finanční podpory pro zaměstnavatele a osoby samostatně výdělečně činné, může služba v AZ AČR pro některé zaměstnavatele představovat spíše komplikace. Přístup zaměstnavatelů k této problematice je značně individuální. Co může být pro jednoho zaměstnavatele komplikací v provozu, pro druhého může představovat záruku zodpovědného a stabilního zaměstnance. Dobrým příkladem nám mohou být některé zahraniční státy (např. Finsko), kde jsou příslušníci záloh ozbrojených sil vysoce ceněni nejen zaměstnavateli, ale také širokou veřejností.

Motivovaní jedinci představují základ dobře fungujícího systému ve všech rovinách, jsou schopni ochotně a výkonně participovat na konkrétní činnosti bez větších překážek. V oblasti obrany a bezpečnosti se jedná především o dobrovolné zapojení občanů do přípravy k obraně státu v mírovém stavu.

Vzhledem k tomu, že této oblasti není věnována dostatečná pozornost z oblasti vědy a výzkumu, může být tato práce přínosná a využita pedagogickými pracovníky a odborníky z řad Ministerstva obrany, může také přispět k větší informovanost široké veřejnosti. Způsob, jak vytvořit nejvíce vhodný systém přípravy a vzdělávání občanů v bezpečnostních tématech na celostátní úrovni, zůstává otevřenou otázkou následujících let.

7 ZÁVĚR

Jak bylo již řečeno v úvodu, žijeme v dynamické době, kdy státy musí pružně reagovat na rychle se měnící bezpečnostní prostředí. S vývojem vědy a techniky vzniká celá řada nových ohrožení, která mohou vytvářet krizové situace dosud neznámé intenzity. V tomto ohledu je žádoucí průběžná příprava populace na celé spektrum aktuálních hrozeb a rizik. Kooperace státu a občana je v této souvislosti klíčová.

Problematika přípravy občanů k obraně státu je fenomén, který prostupuje napříč historií a nabývá různých forem vzdělávání. Způsob realizace edukace v oblasti bezpečnosti je individuální kompetencí každého státu. Jako nejefektivnější varianty naplnění této potřeby se jeví opětovné zavádění přípravy občanů k obraně státu do systému školního vzdělávání, realizace systému aktivních záloh a koncept dobrovolných vojenských cvičení. Vzdělávání je zaměřeno především na systematickou přípravu občanů k efektivnímu zvládnutí širokého spektra rizik.

Teoretický rámec práce komplexně popisuje uvedenou problematiku, včetně jejího historického vývoje na našem území. Rovněž vysvětluje vybraná témata branného zákonodárství a postavení občana v něm, stejně jako praxi některých evropských států. Na základě získaných informací z teoretického rámce a řízených rozhovorů byla provedena vnitřní analýza současného stavu přípravy občanů k obraně státu. Dílčí výsledky této analýzy byly evaluovány SWOT analýzou a podrobně rozpracovány konfrontační maticí, která identifikovala a ohodnotila vzájemné vazby zkoumaného prostředí. Provedené výpočty klasifikovaly pozitivní a negativní prvky jednotlivých oblastí. Následná komparace porovnávala starý systém branné výchovy s aktuálním způsobem edukace na našem území. Uvedená problematika se stala předmětem porovnání s praxí vybraných evropských států.

K porozumění domácí i světové bezpečnostní situace je zapotřebí sdílení relevantních informací a předávání odborných zkušeností na všech stupních systému. Proto by bylo vhodné více se zaměřit na tuto problematiku, a tím vytvořit optimální podmínky pro kvalitní přípravu nejen odborného personálu, ale všech občanů našeho státu, neboť právě občanská povinnost k obraně státu tvoří jeden z pilířů obrany České republiky.

Výsledkem práce je návrh doporučení pro zlepšení kvality přípravy občanů k obraně státu. Na základě výše uvedeného lze konstatovat, že cíle práce byly naplněny.

8 SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AČR – Armáda České republiky

AZ – Aktivní zálohy

CO – Civilní obrana

ČSR – Československá republika

DVPP – Další vzdělávání pedagogických pracovníků

EU – Evropská unie

GŘ HZS ČR – Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky

IZS – Integrovaný záchranný systém

KVV – Krajské vojenské velitelství

MO – Ministerstvo obrany

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

MV – Ministerstvo vnitra

NATO – North Atlantic Treaty Organization – Severoatlantická aliance

NIDV – Národní institut dalšího vzdělávání

NNO – Nestátní neziskové organizace

POKOS – Příprava občanů k obraně státu

RVP – Rámcově vzdělávací program

SR – Slovenská republika

SŠ – Střední škola

SVAZARM – Svaz pro spolupráci s armádou

VG – Víceleté gymnázium

VOŠ – Vyšší odborná škola

ZŠ – Základní škola

ZV – Základní vzdělávání

9 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ČAPÁK, Ivo. *Branná výchova II: (branný systém státu a Jednotný systém branné výchovy obyvatelstva ČSSR)*. 1. vyd. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, Fakulta pedagogická, 1986. 100 s.
2. FRIML, Jan. *Branná výchova pro studující učitelství*. Praha: SPN, 1988, 187 s.
3. REITMAYER, Ladislav. *Stručný nástin dějin branné výchovy: určeno pro posl. fak. pedagog.* 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 97 s.
4. KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938). Díl druhý, Československo a české země v krizi a v ohrožení (1930-1935)*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002. 577 s. Dějiny českých zemí. ISBN 80-7277-030-6.
5. Vojenský historický ústav Praha. *Příslušníci Národní gardy vzdávají čest státní hymně* [online]. [cit. 2020-02-15]. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/exhibit/prislusnici-narodni-gardy-vzdavaji-cest-statni-hymne/>
6. MATIČKA, Václav a kol. *Branná výchova*. 1. vyd. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1978. 290 s.
7. ČERNOCH, Felix. *Branná výchova s metodikou*. 1. vyd. Praha: SPN, 1980. 340 s. Učebnice pro stř. školy.
8. KOMÍNEK, Peter. *Branná výchova v systému komunistické výchovy*. Překlad Světlá Rellová. Brno: Kraj. kult. středisko, 1987. 18 s. Kulturně výchovná činnost / Kraj. kult. středisko, Brno.
9. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. *Pokyn MŠMT k začlenění tematiky ochrany člověka za mimořádných událostí do vzdělávacích programů* [online]. [cit. 2020-02-18]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/pokyn-msmt-k-zacleneni-tematiky-ochrany-cloveka-za-mimoradnych-udalosti-do-vzdelavacich-programu-a-dodatek-k-ucebnim-dokumentum-pro-zakladni-skoly-stredni-skoly-specialni-skoly-a-vyssi-odborne-skoly-ochrana-cloveka-za-mimoradnych-udalosti-1/>

10. VILÁŠEK, Josef a Ivan GERHÁT. *Příprava občanů k obraně státu*. Praha: Falešník Ondřej Ing. - FALON, 2017. ISBN isbn978-80-87432-24-2.
11. Ministerstvo obrany České republiky. *Koncepce přípravy občanů k obraně státu* [online]. Praha, 2012 [cit. 2020-02-18]. Dostupné z: http://www.mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/koncepce-pripravy-obcanu-na-obranu---2013_.pdf
12. Příprava občanů k obraně státu (POKOS): Pro školy a učitele. www.army.cz [online]. [cit. 2020-02-18]. Dostupné z: <http://www.pokos.army.cz/pro-skoly-ucitele>
13. Ministerstvo obrany České republiky. *Koncepce přípravy občanů k obraně státu 2019–2024* [online]. Praha, 2019 [cit. 2020-02-18]. Dostupné z: http://www.pokos.army.cz/sites/pokos.army.cz/files/dokumenty/zakladni-stranka/koncepce_pokos_2019-2024_final.pdf
14. GERHÁT, Ivan. *Příprava občanů k obraně státu: Příručka pro učitele základních a středních škol*. 2. vydání. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – VHÚ Praha, 2018. ISBN 978-80-7278-728-9.
15. Zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
16. Ministerstvo obrany České republiky. *Dlouhodobý výhled pro obranu 2035* [online]. Praha: MO ČR – VHÚ Praha, 2019 [cit. 2020-02-18]. ISBN SBN: 978-80-7278-772-2. Dostupné z: http://www.mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/11_dlouhodobavyhledproobranu2035.pdf
17. Česká školní inspekce ČR. *Tematická zpráva: Vzdělávání v bezpečnostních tématech* [online]. Praha, 2016 [cit. 2020-02-18]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Tematick%C3%A9%20zpr%C3%A1vy/2016_TZ_vzdelavani_v_bezpecnostnich_tematech.pdf

18. Příprava občanů k obraně státu (POKOS): Pro školy a učitele. *Metodické doporučení k problematice přípravy občanů k obraně státu* [online]. [cit. 2020-02-20]. Dostupné z: <http://www.pokos.army.cz/pro-skoly-ucitele>
19. *Univerzita obrany* [online]. [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <https://www.unob.cz/Stranky/default.aspx>
20. *Vojenský obor* [online]. [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <http://www.vojenskyobor.cz/>
21. *Vojenská střední škola a Vyšší odborná škola Ministerstva obrany v Moravské Třebové* [online]. [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <https://www.vsmt.cz/studium.aspx>
22. Ministerstvo obrany České republiky. *Ročenka Ministerstva obrany České republiky 2017* [online]. Praha: MO ČR – VHÚ Praha, 2019 [cit. 2020-02-22]. ISBN 978-80-7278-xxx-x. Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/assets/multimedia-a-knihovna/publikace/rocenky/rocenka-mo-2017-kor-2.pdf>
23. *Asociace pro podporu Aktivní zálohy: ARMY TEST* [online]. [cit. 2020-02-27]. Dostupné z: <http://www.srdceastit.cz/index.php?menu=test>
24. Armáda České republiky. *Soutěž Wolfram* [online]. [cit. 2020-02-27]. Dostupné z: <http://www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/soutez-wolfram--kterou-porada-kvv-ostava--provetra-znalosti-skolaku-v-moravskoslezskem-kraji-211070/>
25. *VLČÍ MÁKY spolek pro podporu veteránů a vůbec všech kdo slouží zemi a společnosti* [online]. [cit. 2020-02-27]. Dostupné z: <https://www.spolekvlcimaky.cz/>
26. Ministerstvo obrany České republiky. *Historie vlčích máků* [online]. [cit. 2020-02-27]. Dostupné z: <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=8158>
27. *Svaz vojáků v záloze České republiky* [online]. [cit. 2020-02-27]. Dostupné z: <https://www.svz-cr.cz/>

28. *Branné oddíly ČR* [online]. [cit. 2020-02-27]. Dostupné z: <https://www.jsmepripraveni.cz/>
29. Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování, ve znění pozdějších předpisů.
30. CHLÍBKOVÁ, D.; MAZAL, F. Úvaha o vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva z pohledu nejen historického. *Journal of Outdoor Activities. Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem AK AM*, 2008, roč. 31, č. 1, s. 30-47. ISSN: 1802-3908.
31. Ministerstvo obrany Slovenskej republiky. *Obranná stratégia SR* [online]. 2005 [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <https://www.mosr.sk/materialy-a-dokumenty/>
32. Zákon č. 42/1994 Z.z., o civilnej ochrane obyvateľstva, ve znění pozdějších předpisů.
33. PAULUS, František. *THE SCIENCE FOR POPULATION PROTECTION: Východiska vzdělávání studující populace v oblasti bezpečnosti v zemích skupiny Visegrádske spolupráce* [online]. Institut ochrany obyvatelstva Lázně Bohdaneč: MV – GŘ HZS ČR, 2016 (1) [cit. 2020-03-05]. ISSN 1803-635X. Dostupné z: <http://www.population-protection.eu/prilohy/casopis/31/234.pdf>
34. Štátny pedagogický ústav. *Štátny vzdelávací program: OCHRANA ŽIVOTA A ZDRAVIA* [online]. [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <https://www.statpedu.sk/sk/svp/statny-vzdelavaci-program/svp-druhy-stupen-zs/prierezove-temy/ochrana-zivota-zdravia/>
35. Štátny pedagogický ústav. *Štátny vzdelávací program* [online]. [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <https://www.statpedu.sk/sk/svp/statny-vzdelavaci-program/>
36. Ministerstvo obrany Slovenskej republiky. *Biela kniha o obrane Slovenskej republiky 2016* [online]. Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 2016 [cit. 2020-05-09]. ISBN 978-80-89261-65-9. Dostupné z: https://www.mosr.sk/data/BKO2016_HQ.pdf

37. The Finnish Defence Forces. *In service – Varusmies: Conscript service and training* [online]. [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <https://intti.fi/en/in-service>
38. Ministry of Defence of Finland. *The National Defence Training Association Of Finland* [online]. [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: https://www.defmin.fi/en/tasks_and_activities/defence_policy/development_of_voluntary_national_defence/the_national_defence_training_association_of_finland_%28mpk%29
39. STEJSKAL, Libor. Dobrovolná občanská participace při zajišťování obrany: Koncept, zkušenosti a perspektivy. *Obrana a strategie*. 2014, roč. 14, č. 2, s. 119-133. ISSN 1802-7199. DOI: 10.3849/1802-7199.14.2014.02.119-133.
40. LINHART, Petr; ŠILHÁNEK, Bohumil. *Ochrana obyvatelstva ve vybraných Evropských zemích*. 2. vyd. Praha: Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky, 2009. ISBN 978-80-86640-63-1.
41. SZVIRCSEV TRESCH, Tibor.; WENGER, Andreas. *Sicherheit 2019: Aussen-, Sicherheits-und Verteidigungspolitische Meinungsbildung im Trend* [online]. Zürich: Militärakademie (MILAK) an der ETH Zürich, Center for Security Studies, 2019 [cit. 2020-03-10]. ISBN 978-3-905696-67-7. ISSN 1424-5698. Dostupné z: <https://css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/Si2019.pdf>
42. HENDL, Jan a REMR, Jiří. *Metody výzkumu a evaluace*. Vydání první. Praha: Portál, 2017. 372 stran. ISBN 978-80-262-1192-1.
43. KEŘKOVSKÝ, Miloslav a VYKYPĚL, Oldřich. *Strategické řízení: teorie pro praxi*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2006. xiv, 206 s. C.H. Beck pro praxi. ISBN 80-7179-453-8.
44. Ministerstvo obrany České republiky. *Resortní rozpočet: Závěrečné účty státního rozpočtu* [online]. [cit. 2020-04-15]. Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/finance-a-zakazky/resortni-rozpocet/resortni-rozpocet-5146/>

45. Mendelova univerzita v Brně. *Horizontální analýza* [online]. [cit. 2020-04-17]. Dostupné z: https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/zobraz_cast.pl?cast=76
46. Ministerstvo obrany České republiky. *Vývoj skutečných počtů osob v resortu MO ČR v letech 1992–2019* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/scripts/detail.php?id=129653>
47. Global Firepower. *Military Strength Ranking* [online]. [cit. 2020-04-23]. Dostupné z: <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.asp>
48. Personálny úrad ozbrojených síl SR. *Dokumenty a materiály* [online]. [cit. 2020-04-24]. Dostupné z: <https://personal.mil.sk/7868/>
49. *Heroic imagination project* [online]. [cit. 2020-04-25]. Dostupné z: <https://www.heroicimagination.org/>
50. HOLÁ, Andrea. *Já a oni jsme my: nápady a náměty pro multikulturní výchovu: předsudky, stereotypy, násilí z nenávisti a aktivní svědek*. Praha: In Iustitia, 2012. ISBN 978-80-260-3742-2.
51. EDUin. *Lidové noviny: Branná výchova má smysl* [online]. 2018 [cit. 2020-04-26]. Dostupné z: <https://www.eduin.cz/clanky/lidove-noviny-branna-vychova-ma-smysl/>
52. JURENKA, Miroslav. *Vojenské rozhledy: Příprava občanů k obraně státu* [online]. Brno: Univerzita obrany, 2019 (3) [cit. 2020-04-26]. DOI: 10.3849/1210-3292. ISSN 2336-2995. Dostupné z: <https://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie/priprava-obcanu-k-obrane>
53. ŘÍHOVÁ, Michaela. *Problematika přípravy občanů k obraně státu*. Zlín, 2019. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta aplikované informatiky. Vedoucí práce Zdeněk Maláník.

10 SEZNAM POUŽITÝCH OBRÁZKŮ

Obrázek 1 – Organizační struktura vojenských škol a vzdělávacích zařízení	17
Obrázek 2 – Zájem veřejnosti o bezpečnost a obranu státu	23
Obrázek 3 – Obrana v základních a středních školách	23
Obrázek 4 – Druhy vojenské činné služby	28
Obrázek 5 – Záloha ozbrojených sil.....	29
Obrázek 6 – Graf vynaložených výdajů na dotace v oblasti POKOS.....	43
Obrázek 7 – Konfrontační matice SWOT analýzy	45

11 SEZNAM POUŽITÝCH TABULEK

Tabulka 1 – Vzdělávání žáků v tématech POKOS více než okrajově	19
Tabulka 2 – Zařazení tématu POKOS do předmětů	19
Tabulka 3 – Učitelé POKOS – absolvování školení/kurzu v posledních 2 letech	20
Tabulka 4 – Využití materiálů externích dodavatelů k výuce POKOS	20
Tabulka 5 – Materiály a podklady pro výuku zajišťované samotnými učiteli.....	21
Tabulka 6 – Spolupráce s partnery POKOS.....	21
Tabulka 7 – Analýza materiální zabezpečení.....	38
Tabulka 8 – Analýza personální zajištění	39
Tabulka 9 – Analýza finanční náročnosti činnosti.....	40
Tabulka 10 – Počty poskytnutých dotací	41
Tabulka 11 – Vynaložené finanční výdaje na dotace.....	42
Tabulka 12 – Analýza ukazatelů	43
Tabulka 13 – SWOT analýza	44
Tabulka 14 – Výsledky konfrontační matice, vnitřní prostředí	46
Tabulka 15 – Výsledky konfrontační matice, vnější prostředí	47
Tabulka 16 – Charakteristika výběrového souboru	48
Tabulka 17 – Komparace branná výchova a POKOS.....	63
Tabulka 18 – Komparace ČR a vybrané evropské státy	64

12 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 – Souhlas s pořízením audio záznamu řízeného rozhovoru	1
Příloha 2 – Podklad pro řízené rozhovory	2
Příloha 3 – Hodnocení fyzické zdatnosti Army TEST, kategorie muži	3
Příloha 4 – Hodnocení fyzické zdatnosti Army TEST, kategorie ženy	4

Příloha 1 – Souhlas s pořízením audio záznamu řízeného rozhovoru

[vlastní zpracování]

SOUHLAS S POŘÍZENÍM AUDIO ZÁZNAMU ŘÍZENÉHO ROZHOVORU

Já, níže podepsaný (á):

Jméno a příjmení:
(včetně akademického titulu)

Adresa pracoviště:
.....

Souhlasím, aby studentka Bc. Eva Heribanová, DiS. (ČVUT-Fakulta biomedicínského inženýrství-Katedra zdravotnických oborů a ochrany obyvatelstva, Sportovců 2311, 272 01 Kladno)

použila vytvořený audio záznam mé osoby, a to zejména následujícím způsobem:

1. Souhlasím s užití audio záznamu rozhovoru výhradně pro studijní a vědecké účely v rámci zpracování diplomové práce na téma:
Příprava občanů k obraně státu v České republice.
2. Souhlasím s písemným přepisem svého rozhovoru.
3. Před publikováním diplomové práce chci být s přepisem seznámen (a), abych se k němu mohl (a) vyjádřit.

ANO NE

4. Souhlasím, že jsem byl (a) obeznámen (a) se zachováním anonymity v textu diplomové práce.
5. Požaduji změnu svého jména v přepisu rozhovoru, v textu diplomové práce a dalších dokumentech.

ANO NE

V Dne

.....
Podpis

Pozn.: Z nabízených možností ANO/NE vyznačte pouze jednu odpověď, která je Vám bližší.

Příloha 2 – Podklad pro řízené rozhovory [vlastní zpracování]

Příprava otázek pro řízené rozhovory:

1. Považujete vzdělávání občanů v oblasti obrany státu za důležité? Proč?
2. Vnímáte současný přístup výuky obrany státu z hlediska rámcově vzdělávacích programů (RVP) jako funkční?
3. Zavedl (a) byste samostatný předmět věnovaný této problematice?
4. Jak hodnotíte úroveň odborného vzdělání pedagogických pracovníků vyučujících danou problematiku na školách v rámci RVP?
5. Kdo by měl podle Vás učit odbornou přípravu k obraně státu? Proč?
6. Považujete metodické materiály v předmětné oblasti za dostatečné?
7. Jaký je Váš názor na materiální zabezpečení výuky odborné přípravy (učebnice + ostatní metodické pomůcky)?
8. Jak často jsou vaše učební texty a studijní literatura aktualizovány?
9. Považujete výuku odborné přípravy za finančně náročnou?
10. Co by podle Vás mohlo přispět ke zvýšení kvality odborné přípravy?

Příloha 3 – Hodnocení fyzické zdatnosti Army TEST, kategorie muži

TISKÁRNA
Martprint

VOP
— CZ —

Muži	Věk	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Výdrž ve visu (s)	1-Výtečně	7	9	11	13	15	7	9	11	13
Výdrž ve shybu (s)	2-Dobře	5	7	9	11	13	5	7	9	11
	3-Vyhovující	3	5	7	9	11	3	4	5	6
Leh-sed 1 min	1-Výtečně	20	22	24	26	27	28	29	30	31
	2-Dobře	15	17	19	21	23	24	25	26	27
	3-Vyhovující	10	12	14	16	17	18	19	20	21
Běh 4x10m (s)	1-Výtečně	13	12,8	12,5	12,2	12	8	9	10	11
	2-Dobře	14	13,8	13,5	13,2	13	5	6	7	8
	3-Vyhovující	16	15,8	15,5	15,2	15	3	4	5	6
Běh 6 minut (m)	1-Výtečně	900	950	1000	1050	1100	1150	1200	1250	1300
	2-Dobře	800	850	900	950	1000	1050	1100	1150	1200
	3-Vyhovující	600	650	700	750	800	850	900	950	1000
Dřepy čelem ke zdi	1-Výtečně	3	3	3	5	5	7	7	7	7
	2-Dobře	2	2	2	4	4	5	5	5	5
	3-Vyhovující	1	1	1	2	2	3	3	3	3

Muži	Věk	15	16	17	18-30	31-35	36-40	41-45	46-50	50-60
Shyby	1-Výtečně	6	7	8	12	11	10	9	8	6
	2-Dobře	4	5	6	10	9	8	7	6	4
	3-Vyhovující	2	3	4	8	7	6	5	4	2
Leh-sed 1 min	1-Výtečně	34	38	42	52	51	44	41	38	34
	2-Dobře	29	33	38	46	45	40	39	34	29
	3-Vyhovující	24	28	33	42	39	34	32	29	24
Klíky-30s	1-Výtečně	15	21	25	32	30	27	25	23	15
	2-Dobře	12	15	21	28	27	24	22	19	12
	3-Vyhovující	7	12	15	22	22	19	16	13	7
Běh 12 minut (m)	1-Výtečně	2300	2500	2700	3000	2950	2850	2750	2650	2400
	2-Dobře	2100	2300	2500	2800	2700	2600	2500	2300	2100
	3-Vyhovující	1700	1900	2100	2600	2500	2400	2200	2000	1800
Dřepy čelem ke zdi	1-Výtečně	10	10	10	15	15	15	15	15	10
	2-Dobře	7	7	7	10	10	10	10	10	7
	3-Vyhovující	5	5	5	5	5	5	5	5	5

Žlutě jsou podbarveny normy pro vojáky a vojákyně AČR

Asociace pro podporu Aktivní zálohy www.srdceastit.cz

Příloha 4 – Hodnocení fyzické zdatnosti Army TEST, kategorie ženy

TISKÁRNA
Martprint

VOP
CZ

Ženy	Věk	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Výdrž ve visu (s)	1-Výtečně	7	9	11	13	15	7	9	11	13
	2-Dobře	5	7	9	11	13	5	7	9	11
	3-Vyhovující	3	5	7	9	11	3	4	5	6
Leh-sed 1 min	1-Výtečně	20	22	24	26	27	28	29	30	31
	2-Dobře	15	17	19	21	23	24	25	26	27
	3-Vyhovující	10	12	14	16	17	18	19	20	21
Běh 4x10m (s)	1-Výtečně	13	12,8	12,5	12,2	12	0	0	0	0
	2-Dobře	14	13,8	13,5	13,2	13	5	5	5	5
	3-Vyhovující	16	15,8	15,5	15,2	15	10	10	10	10
Běh 6 minut (m)	1-Výtečně	800	850	900	950	1000	1050	1 100	1150	1200
	2-Dobře	700	750	800	850	900	950	1000	1050	1100
	3-Vyhovující	500	550	600	650	700	750	800	850	900
Dřepy čelem ke zdi	1-Výtečně	3	3	3	5	5	7	7	7	7
	2-Dobře	2	2	2	4	4	5	5	5	5
	3-Vyhovující	1	1	1	2	2	3	3	3	3

Ženy	Věk	15	16	17	18-25	26-30	31-35	36-40	41-45	46-60
Výdrž ve shybu (s)	1-Výtečně	17	25	30	50	46	34	20	18	10
	2-Dobře	13	15	20	30	28	22	14	10	5
	3-Vyhovující	10	10	10	10	10	8	7	5	5
Leh-sed 1 min	1-Výtečně	30	34	38	45	40	35	30	25	20
	2-Dobře	25	29	34	40	33	30	25	22	16
	3-Vyhovující	24	28	33	35	28	26	23	20	12
Předklon (cm)	1-Výtečně	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	2-Dobře	5	5	5	5	5	5	5	5	5
	3-Vyhovující	10	10	10	10	10	10	10	10	10
Běh 12 minut (m)	1-Výtečně	2100	2200	2300	2550	2400	2300	2200	2100	1900
	2-Dobře	1800	2000	2100	2300	2200	2100	2000	1900	1800
	3-Vyhovující	1600	1800	1900	2100	2000	1900	1800	1600	1500
Dřepy čelem ke zdi	1-Výtečně	10	10	10	15	15	15	15	15	10
	2-Dobře	7	7	7	10	10	10	10	10	7
	3-Vyhovující	5	5	5	5	5	5	5	5	5

Žlutě jsou podbarveny normy pro vojáky a vojákyně AČR

Asociace pro podporu Aktivní zálohy www.srdceastit.cz